

De examenklas van 2020

Geen examen, online colleges en toch vol goede moed

Eugenie Stolk, voorzitter AOb

De dilemma's van de vakbeweging

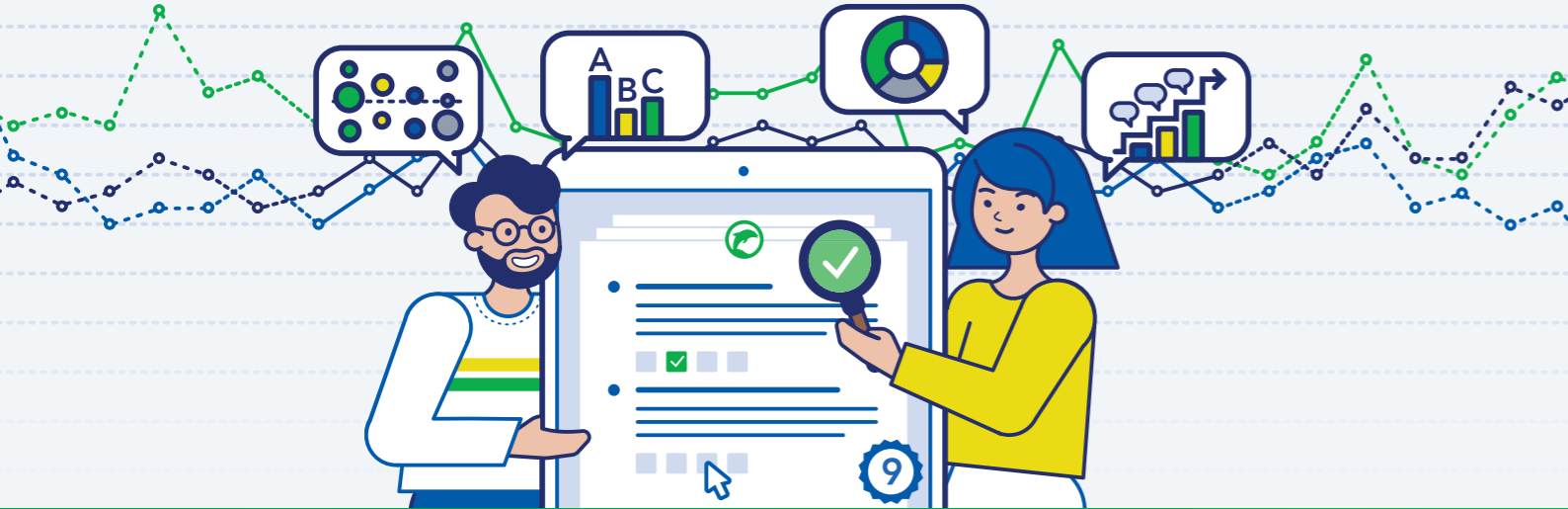
Betrokken ouders

Winst voor de leerling
en de school

Lerarentekort

Wat doet corona met
de arbeidsmarkt?

VOLLEDIG DIGITAAL TOETSEN?

Het onderwijs zit nu in een digitale stroomversnelling en er is veel in beweging. Dat brengt enorme uitdagingen met zich mee, maar ook enorme mogelijkheden. Ziet u dat ook? Wilt u de kansen van dit moment pakken en zo verbeteringen voor de lange termijn realiseren? Test-Correct ondersteunt u bij het verbeteren van de onderwijskwaliteit, ook op afstand. Krijg inzicht in het kennisniveau op school-, vak-, docent-, klas- en leerdoelniveau door analyses van digitale formatieve en summatieve toetsen. Zo kunt u samen met uw docenten efficiënt en in de juiste richting sturen.

Wat levert Test-Correct op voor u en uw docenten?

Beveiligde en simpele omgeving voor formatief en summatief toetsen.

Analyses over het kennisniveau van leerlingen t.o.v. leerdoelen.

Analyses over klassen, docenten en schoollocaties.

Verhoging van het leerrendement.

Kennisborging met behoud van de investeringen in toetsbestanden.

Aantoonbare verlaging van werkdruk.

Schakel over op volledig digitaal toetsen. Juist nu!

Neem contact met ons op. We denken graag met u mee!

010 7171 171

info@test-correct.nl

www.test-correct.nl

INHOUD & VOORWOORD

Eugenie Stolk

Openheid kenmerkt de verjongde vakbeweging, zegt AOb-voorzitter Stolk. 'Het hele bestuur bestaat uit veertigers.'

Eerstegraders

Supersnel naar bevoegd met een nieuwe pilot.

Schoolleider op je 19e

Sem assisteert de rector van het Eligant Lyceum.

En verder

10 Innovatie bij het Leiden Education Fieldlab / 15 Column Hartger Wassink / 16 De examenklas van 2020 / 20 Betrokken ouders / 25 De schooltijd van... / 26 VO in beeld / 28 Corona en de onderwijs-arbeidsmarkt / 36 Het Gebouw / 39 Column Martijn Simons / 43 Onvergetelijk / 44 Black Lives Matter op UniC / 46 Boeken / 47 Mijn favoriet / 48 Wie werkt waar / 49 Mijn overstap / 50 Vraagbaak

COLOFON

VO-magazine is een uitgave van de VO-raad, vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs. VO-magazine verschijnt 6 keer per jaar in een oplage van 7.000 exemplaren
Redactieadres VO-raad, Postbus 8282, 3503 RG Utrecht, T 030 232 48 00, redactie@vo-raad.nl, www.vo-raad.nl **Redactie** Cindy Curré, Evelien Dijkman (vormgeving) Xander Elink Schuurman, Ingrid Janssen, Stan Termeer, Suzanne Visser (eindredactie), Linda Zeegers **Ontwerp** XS Media, Utrecht **Druk** Damen Drukkers, Werkendam
Advertenties Onderwijsmedia, T 030 210 23 86 (Ray Aronds), www.onderwijsmedia.nl
Issn 18731163 **Afmelden** Wilt u het VO-magazine niet meer ontvangen? Stuur dan een bericht o.v.v. naam en adres naar redactie@vo-raad.nl
Disclaimer De meningen die in het VO-magazine worden weergegeven, komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de standpunten van de VO-raad.

VO RAAD
Vereniging van scholen
in het voortgezet onderwijs

Mist

Ik hoop dat de herfstvakantie jullie goed heeft gedaan. Even ademen in een schooljaar waarvan we nu al weten dat het anders zal zijn dan alle voorafgaande jaren. Beheerste het virus het vorig schooljaar de laatste maanden, nu moeten we er rekening mee houden dat we er het hele jaar mee te maken hebben. Varen in de mist. Het is heel moeilijk en wordt niet makkelijker door te roepen dat de mist moet verdwijnen. Als de mist blijft hangen is de keuze zo verantwoord mogelijk door te varen. Een collega schreef me de maandag na de herfstvakantie: 'We zetten ons schrap voor de komende negen weken tot aan de kerstvakantie. Het zullen zonder twijfel spannende en onstuimige weken worden.' Dat het aftellen tot de Kerst nu al is begonnen zegt veel. Werken van vakantie tot vakantie krijgt dit jaar wel een bijzondere invulling. Tijdens mijn bezoeken aan scholen voel ik de spanning. En met het stijgen van de besmettingen, ook onder leraren, ondersteuners en leerlingen, en de aanscherpingen van de maatregelen door het kabinet neemt de spanning toe. De spanning tussen de diepe wens het onderwijs op school zo goed als het kan doorgang te laten vinden en de mogelijkheden om dit verantwoord te doen. En dat in een tijd waarin testen nog steeds veel tijd vraagt, het dragen van mondkapjes voor veel discussie zorgt en goede ventilatie een uitdaging blijft.

Koers houden terwijl de spanning toeneemt, vraagt om de erkenning van de complexiteit, maar ook om de moed erin te houden. We weten immers wat het voor leerlingen betekent als ze niet meer, of veel minder naar school kunnen. Om koers te kunnen houden is het in ieder geval belangrijk de afstands- en hygiëne-regels consequent toe te passen en de activiteiten op school te beperken tot de lessen. Op een aantal scholen hebben we gezien dat drastische maatregelen tijdelijk nodig waren. En hoewel niemand tot het onmogelijke is gehouden, zou het fantastisch zijn als we er samen in slagen de scholen zoveel mogelijk open te houden. Op een verantwoorde wijze, voor de leerlingen. Eerst maar tot de Kerst. Nog een kleine negen weken. Negen weken in de mist, misschien trekt die een beetje op... Sterkte!

Paul Rosenmöller

Voorzitter VO-raad

VO-congres 2021 uitgesteld naar 30 september

De VO-raad heeft besloten het jaarlijkse VO-congres te verplaatsen naar 30 september 2021. Normaal gesproken vindt dit congres in maart plaats. We hopen dat we elkaar in september weer live kunnen ontmoeten. Mocht dat vanwege covid-19

nog steeds niet het geval zijn, dan zorgen we voor een alternatief congres, ofwel hybride ofwel volledig online. De datum kunt u in ieder geval vast noteren. Zodra er meer informatie bekend is, hoort u van ons.

Digitale ALV

De Algemene Ledenvergadering (ALV) van de VO-raad vindt dit najaar digitaal plaats op donderdag 26 november 2020 van 9.30 tot 11.00 uur. U ontvangt kort van tevoren een link naar de digitale omgeving van onze technische partner Yellenge.

Voor deze bijeenkomst moet u zich vooraf aanmelden via www.vo-raad.nl/agenda. Dit kan tot uiterlijk vrijdag 20 november 2020. Alleen gemachtigd bestuurders kunnen deelnemen aan de ALV.

→ Ga voor meer informatie en aanmelden naar www.vo-raad.nl (kijk onder Agenda)

Routekaart voor duurzame gebouwen

Een duurzaam schoolgebouw kent meer aspecten dan alleen CO₂-uitstoot of het energieverbruik. Het is een gebouw dat aansluit bij de onderwijskundige visie van de school, een gezond binnenklimaat heeft, past bij het aantal leerlingen en toekomstbestendig, toegankelijk en inclusief is. De kwaliteit en duurzaamheid van schoolgebouwen laat nu te wensen over. De PO-Raad, VO-raad en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

publiceerden de sectorale routekaart waarmee de weg naar verduurzaming van onderwijsvastgoed in beeld wordt gebracht. Uit de berekeningen blijkt dat er per jaar 700 miljoen euro extra nodig is op sectorniveau om alle schoolgebouwen te laten voldoen aan de duurzaamheidsdoelstellingen van het Klimaatakkoord.

→ Bekijk de routekaart op www.vo-raad.nl (kijk onder thema Huisvesting)

Schoolleidersconferentie alleen online

Op 11 november 2020 vindt de Schoolleidersconferentie plaats. Tijdens deze editie, die in het teken staat van leidinggeven aan leren, doet u nieuwe inzichten op en leert u van en met collega-schoolleiders uit het hele land. Door de aangescherpte maatregelen rondom het coronavirus zal deze conferentie uitsluitend online plaatsvinden.

→ Meld u aan op www.vo-raad.nl (kijk onder Agenda)

Onderwijs en corona: handreikingen en ondersteuning

Op www.vo-raad.nl vindt u actuele informatie en een overzicht van beschikbare ondersteuning van scholen op het gebied van onderwijs en corona. Dit zijn bijvoorbeeld handreikingen over wat te doen bij besmettingen op school en over het gebruik van ventilatie, verwarming en koeling. Ook vindt u er tips voor hybride onderwijs met leerlingen of leraren thuis.

Nieuwe cao, denkt u mee?

Binnenkort starten de onderhandelingen met de vakbonden over een nieuwe cao voor het voortgezet onderwijs. De huidige cao loopt af op 1 januari 2021. Op 29 oktober wil de cao-onderhandelingsdelegatie van de VO-raad met leden online overleggen over de gewenste arbeidsvoorwaarden voor de nieuwe CAO VO 2021. We spreken niet alleen over loonruimte, maar ook over vraagstukken als het geven van goed onderwijs tijdens corona, oplopende arbeidsmarkttekorten, werkdruk, ontwikkeltijd en vernieuwing van arbeidsvoorwaarden. Ook spelen de

Tweede Kamerverkiezingen een rol in de komende onderhandelingen, met in het verlengde daarvan de vorming van een nieuw kabinet. In het webinar van 29 oktober wordt u van 15.00 tot 16.00 uur meegenomen in de verwachtingen voor de komende cao, welke thema's er aan de onderhandelingsstafel spelen en krijgt u de gelegenheid uw prioriteiten aan het bestuur en de werkgeversdelegatie van de VO-raad mee te geven.

→ Meld u aan voor het webinar op www.vo-raad.nl (kijk onder Agenda)

Startende schoolleider? Deel uw ervaringen!

In samenwerking met het ministerie van OCW doet de VO-academie onderzoek naar de begeleiding van startende schoolleiders. Bent u schoolleider op eindverantwoordelijk of middenmanagementniveau en heeft u maximaal twee jaar ervaring in deze functie? Deel dan uw ervaringen via de online enquête. Dit onderzoek, dat wordt uitgevoerd door Ecorys en MOOZ, levert waardevolle informatie op voor de hele onderwijssector. Zo vergroten we met elkaar het lerend vermogen door wetenschappelijk onderzoek te verbinden aan de praktijk.

→ Open de vragenlijst op www.vo-academie.nl/onderzoek

INTERVIEW

Tekst: Stan Termeer en Cindy Curré • Fotografie: Angeliek de Jonge

Eugenie Stolk (AOB):

'Soms vraagt het lef om niet mee te doen'

Eugenie Stolk is sinds november vorig jaar voorzitter van de Algemene Onderwijsbond, de grootste lerarenavakbond van Nederland. Hoog tijd om haar beter te leren kennen. We legden haar vijf dilemma's van de moderne vakbeweging voor.

Eugenie Stolk werkt al sinds 2001 voor de AOB; eerst, naast het werk als leerkracht, als sectorconsulent, later als rayonbestuurder en vicevoorzitter. Ze begon haar carrière als leerkracht in het basisonderwijs en werkte enkele jaren als schoolleider op een basisschool in de provincie Groningen. Enthousiast staat ze ons vanuit haar Groningse woning te woord.

Dilemma 1: Behartigt de AOB de belangen van het onderwijspersoneel of wil de bond de kwaliteit van het onderwijs voor leerlingen verbeteren?

"Dit is voor ons helemaal geen dilemma, want het een sluit het ander niet uit. Uiteindelijk gaat het ons om goed

onderwijs. Al het andere volgt daaruit. Goed onderwijs is voor ons onlosmakelijk verbonden met de mensen die in het onderwijs werken, vooral met de leraren. Zij moeten het werk doen. Het is dus heel belangrijk dat leraren goed les kunnen geven: dat zij goed worden geoutilleerd, professionele ruimte krijgen en waardering voor het werk in salaris en faciliteiten. En een goede opleiding, zowel inhoudelijk als didactisch."

Maar als de werkdruk acceptabel is en de lerarensalarissen omhooggaan, betekent dat niet automatisch ook goed onderwijs.

"Dat klopt, maar andersom is het wel waar. Als de werkdruk en de lerarensalarissen niet op orde zijn, is er geen goed onderwijs."

Wat staat bovenaan jullie agenda, los van goede arbeidsvoorwaarden voor leraren?

"Als ik één ding moet kiezen, dan zeg ik het leesonderwijs. Het begint met goed kunnen lezen. Als dat niet lukt, begrijp je ook een gebruiksaanwijzing of een dienstregeling niet. Als je wilt dat iedereen kan meedoen in onze maatschappij en daarin zijn plek kan vinden, dan zijn basisvaardigheden als lezen het allerbelangrijkst. Daar moeten we op inzetten. En dat verbind ik met een organisatorisch aspect: kleinere klassen van maximaal 21 leerlingen. Onderzoek wijst uit dat dit het optimale aantal is om elke leerling zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen."

Wat is daarbij jullie rol als vakbeweging?

"Wij zorgen ervoor dat deze thema's overal op de agenda komen. Samen moeten we Den Haag vragen om meer te investeren in onderwijs. Daarnaast pleiten we ervoor om ➤

'Het is toch vreemd dat er al bijna zes jaar over passend onderwijs wordt gepraat zonder dat de professional daar nadrukkelijk bij wordt betrokken?'

CV EUGENIE STOLK (51)

November 2019-nu: voorzitter AOB	Openbaar Onderwijs Zuidhorn
2017-2019: vicevoorzitter AOB	2004-2006: lid hoofdbestuur AOB
2010-2017: rayonbestuurder AOB	2001-2004: sectorconsulent primair onderwijs AOB
2015-2017: fractievoorzitter PvdA Provinciale Staten Groningen	1999-2006: groepsleerkracht
2008-2010: adviseur innovatie en marketing, onderwijsbegeleidingsdienst Cedin	Abt Emoschool, Marenland
2006-2008: meerscholig directeur	1992-2000: marketing- en communicatiemedewerker, gemeente Groningen

Eugenie Stolk: 'Wij willen graag langere cao's afsluiten, maar werkgevers willen dat niet'

leraren de professionele ruimte te geven om hun werk zo goed mogelijk te doen. Als vakbeweging kunnen wij signalen oppikken dat leraren vastlopen en verwoorden wat zij vinden dat er moet gebeuren. Docenten weten dat zelf het beste.

Kijk bijvoorbeeld naar passend onderwijs. Het is toch vreemd dat er al bijna zes jaar over wordt gepraat zonder dat de professional daar nadrukkelijk bij wordt betrokken? In het vo heeft een leraar soms wel driehonderd leerlingen. Het is niet reëel om te vragen dat hij precies weet welke ondersteuning een individuele leerling moet hebben. Bij onderwijsbeleid wordt er te veel gepraat over en niet mét de leraar.”

Dilemma 2: Samen met andere partijen, zoals de sectororganisaties, bij het kabinet lobbyen voor beter onderwijs, of alleen opereren om je eigen punten binnen te halen?

“Wij willen het liefst samen optrekken. In het basisonderwijs is dat heel lang goed gegaan. Dat heeft ook behoorlijk wat opgeleverd. We doen ook bewust mee aan de Stichting van het Onderwijs, omdat we geloven dat je samen sterker staat. Dat betekent niet dat we het over alles eens zijn. De milieubeweging heeft ook samen met Coca-Cola actie gevoerd voor schoon drinkwater, maar op veel andere punten zijn ze het mega-oneens.”

Vergelijk je onderwijsbestuurders nu met Coca-Cola?

Lachend: “Het gaat me om de tegenstelling, maar ik wil inderdaad liever de milieubeweging zijn.”

Vervolgens: “We zijn het eens dat er meer geïnvesteerd moet worden in onderwijs, maar we trekken voor een deel ook ons eigen plan. Die ruimte moet er zijn. In het discussiestuk ‘Toekomst van ons onderwijs’ staan bijvoorbeeld meerdere dingen waar wij het niet mee eens zijn, bijvoorbeeld over bevoegdheden. Het is voor ons ondenkbaar dat we ermee instemmen om docenten onbevoegd voor de klas te zetten. Wij hebben dat stuk daarom niet ondertekend, ook omdat er geen tijd was om het met onze leden te delen en te bespreken.”

Maar als je niet ondertekent, praat je ook niet mee.

“We kregen een kant-en-klaar stuk voorgelegd zonder dat er tijd was om met onze achterban te overleggen. In november 2019 was net onze voorzitter afgetreden omdat de AOb-leden niet instemden met het onderwijsconvenant dat die maand was gesloten. Het was voor ons echt onbestaanbaar dat we op dat moment iets zouden ondertekenen zonder dat eerst met leden besproken te hebben.

Dat neemt niet weg dat je soms een beetje op de troepen vooruit moet lopen en lef moet tonen. In dit geval hebben

‘De jonge leden zien door de acties dat we echt opkomen voor goed onderwijs en voor de positie van de docent’

we echter het lef gehad om níet mee te doen. Dat is misschien nog wel moeilijker dan wel meedoen.”

Dilemma 3: Is de stem van de AOb een optelsom van de wensen van de leden of formuleert de bond een koers waarvoor vervolgens steun wordt gezocht bij de leden?

“Beide, dat hangt van het onderwerp af. Soms wil je een koers aangeven en aan leden vragen of dat de goede is. Zo ja, waar moet die aangescherpt worden? Zo nee, hoe dan wel? Tegelijkertijd hebben we ook ruimte nodig. Als we met de VO-raad gaan onderhandelen over de cao, kunnen we niet steeds tussendoor terug naar de leden.

Van tevoren spreken we daarom kaders af met de algemene vergadering, of met een sectorraad of het hoofdbestuur. We willen nu bijvoorbeeld graag meedoen aan de taskforce lerarentekort, maar alleen als we tussendoor tijd hebben om met onze achterban te schakelen om draagvlak in het veld te hebben en te houden.

We hebben geleerd van wat we de afgelopen jaren hebben meegemaakt. Bij het lerarenregister liepen we te veel voor de troepen uit en zijn we teruggefloten door onze leden. Daarom peilen we nu tussendoor vaker onze achterban om te vragen of we de juiste koers varen. Dat doen we ook in onze sectorraden.”

Dilemma 4: Het behartigen van de belangen van de wat oudere, al lang in het onderwijs werkzame docenten, of inspelen op de wensen en behoeften van de jongere generatie?

“De jonge generatie heeft de toekomst. Sinds 2017 hebben we een duidelijke ontwikkeling doorgemaakt, ook naar aanleiding van de opkomst van PO in actie, waar we overigens veel samen mee opgetrokken zijn. In al onze gremia zijn meer mensen actief geworden: meer werkende mensen en iets minder mensen die al met pensioen zijn. Dat is goed voor de inhoudelijke discussies. Die zijn nu soms wel wat spannender dan voorheen, maar dat helpt ons om scherp te blijven.

We hebben twee speerpunten: behoud van de mensen die nu in het onderwijs werken en zorgen dat zij gezond en gemotiveerd de eindstreep halen. Tegelijkertijd haakt 25 procent van de docenten in het vo binnen de eerste vijf jaar af. Die groep heeft de meeste aandacht nodig.

Een deel van hen gaat weg omdat ze voor de leeuwen worden gegooid. Oudere docenten zouden een belangrijke rol kunnen spelen als zij gefaciliteerd worden om jongere docenten te begeleiden.”

Dus PO in actie heeft de AOb wel wakker geschud?

“In het basisonderwijs was het zelfbewustzijn van leraren minder sterk dan in het voortgezet onderwijs. PO in actie heeft het vlammetje in het primair onderwijs zeker aangewakkerd. Het vuur waarmee onze leden in het primair onderwijs vervolgens actievoerden, heeft ook in de andere sectoren discussie op gang gebracht. Die raakten erdoor geïnspireerd. Mede daardoor zijn de elf stakingen die we hebben gehad, waarvan vier met het vo, een succes geworden. We hebben inmiddels ook onze missie en visie aangepast. Daarin hebben we vastgelegd dat we niet alleen belangenbehartiger zijn, maar dat we ook staan voor goed onderwijs in de breedste zin van het woord.”

Waren jullie dat daarvoor dan niet?

“Jawel, maar dat hadden we minder nadrukkelijk zo geformuleerd. Toen was het meer ‘wat doet de AOb allemaal voor jou’, terwijl het nu gaat om ‘als je hart hebt voor goed onderwijs en in het onderwijs werkt, moet je bij de AOb zijn’. Wij behartigen naast de belangen van degenen die in het onderwijs werken, ook de belangen van het onderwijs in het algemeen.

Onze algemene vergadering is inmiddels ook meer een afspiegeling van ons ledenbestand. Gepensioneerden waren oververtegenwoordigd, net als mensen uit het vo. Uit alle sectoren samen zitten nu negentig mensen in de algemene vergadering, en daarnaast tien gepensioneerden. Dat is een eerlijker verdeling, want ongeveer tien procent van de leden van de AOb is gepensioneerd.

Er zijn de laatste tijd veel jonge leden bijgekomen en veel oudere leden hebben opgezegd omdat ze zijn gestopt met werken. De verhoudingen zijn veranderd en dat brengt een ander soort gesprek op gang. De jonge leden zien door de acties dat we echt opkomen voor goed onderwijs en voor de positie van de docent. Zij zien de vakbond niet als een soort rechtsbijstandverzekering, wat vroeger nog wel eens gebeurde.”

‘MIJN NATUURKUNDELEREER VERZEKERDE ME DAT IK HET KON’

“Leraren kunnen echt het verschil maken. Zij geven jongeren iets mee waar ze de rest van hun leven op kunnen teren. Bij mij was dat ook zo. Meester Onno van Abs van de lagere school heeft mij geïnspireerd om na de middelbare school een opleiding kunstbeleid te gaan volgen. Ik heb hem onlangs na veertig jaar weer ontmoet. Het was leuk om te zien hoe we weer onze rollen van leraar en leerling aannamen. Maar ook op de middelbare school was er een docent die mij inspireerde. Mijn natuurkundeleraar Theo Verbeek verzekerde mij dat ik natuurkunde moest kiezen, terwijl ik dacht dat ik dat niet kon. Ik ben doorgeslagen met dat vak omdat hij het zei, en haalde een zeven op mijn eindlijst. En dat alleen maar omdat iemand een keer zei: ‘jij kan het!’”

‘Bij het lerarenregister zijn we teruggefloten door onze leden. Daarom peilen we tussendoor nu vaker onze achterban’

Die veranderingen gingen vast niet zonder slag of stoot.

“Het ging heel natuurlijk. Sinds ik in 2017 in het dagelijks bestuur kwam, heb ik gezien hoe open de ‘post-actieven’ de discussie hebben gevoerd. Dat vond ik bewonderenswaardig. Ik heb gezien dat gepensioneerde leden graag plek maken voor nieuwe mensen die zich spontaan melden voor functies. Die jonge leden willen meepraten en kiezen daarvoor de AOb, omdat ze zien dat wij een betrouwbare en continue factor zijn: we waren er gisteren, we zijn er vandaag en we zijn er morgen ook nog. Dat resulteert erin dat we nu het jongste dagelijks bestuur hebben dat we ooit hebben gehad: het hele bestuur bestaat uit veertigers. Behalve ik dan. Ik ben op mijn 51e voor het eerst in mijn leven ergens de oudste.”

Wat gaan we merken van die moderne, verjongde AOb?

“We zullen veel opener zijn en gaan via een ledenplatform direct met alle leden in gesprek. Daarnaast houden we onze democratische gremia voor formele besluiten. We gaan niet voor elke scheet peilen, maar het helpt natuurlijk om te weten hoe onze leden ergens over denken.”

Het laatste dilemma: Benadrukken dat leraren te weinig verdienen en dat de werkdruk te hoog is, waarmee je het slechte imago van het beroep bevestigt? Of communiceren dat leraren het mooiste vak van de wereld hebben en van groot belang zijn voor leerlingen en samenleving?

“We krijgen vaker de kritiek dat we het vak van leraar verkeerd in beeld brengen. Maar wij vertellen wel het eerlijke verhaal. Doe je dat niet, dan verliezen we denk ik nog meer nieuwe leraren. Maar als iets lukt, vertellen we ook dat het beter gaat. En daarmee maken we het onderwijs dan weer aantrekkelijker.”

We hebben het nog niet over de cao gehad. Cao-onderhandelingen duren soms langer dan de looptijd van de cao. Zou het anders kunnen?

“Wij willen graag langere cao’s afsluiten, maar werkgevers willen dat niet. In 2008 zijn zij het schip ingegaan toen de nullijn werd ingevoerd en zij niet gecompenseerd werden voor de afgesproken loonstijging. Misschien dat we samen zouden kunnen pleiten voor een zekere bekostiging door de overheid aan de kant van de werkgever. Maar het helpt natuurlijk ook niet dat de budgetten nu eenmaal heel krap zijn, waardoor de onderhandelingsruimte klein is. Dat maakt het steeds weer opnieuw een lastig traject.”

Leiden Education Fieldlab

‘Innoveren begint met samenwerken’

Leiden profileert zich als stad van kennis en ontdekkingen. Ook het voortgezet onderwijs profiteert daarvan, dankzij samenwerkingsverbanden met universiteiten, hogescholen, musea en bedrijven. Een van de opmerkelijkste initiatieven is het Leiden Education Fieldlab: een inspirerende broedplaats voor nieuwe onderwijsideeën en -vormen.

In de grote zaal van het Leiden Education Fieldlab zitten groepjes leerlingen bij elkaar – op blokken en op de tribune. Ze overleggen over de voortgang van hun project. Het is maandag. En zo heet het project ook: Maandag. Ze zijn niet op school en toch is de spanning van hun gezichten te lezen. Misschien wel omdat ze niet op school zijn. Hoe krijg je getalenteerde leerlingen aan de praat van wie vermoed wordt dat het huidige onderwijssysteem voor hen niet het meest geschikt is? Dat was de opdracht waar twee docenten van het Bonaventuracollege in Leiden het afgelopen anderhalf jaar een antwoord voor zochten, op verzoek van het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs. Muziekdocent Yfke de Jong en docent economie en levensbeschouwing Ivo Klap gingen aan de slag en bedachten een buitenschools project in het gebouw van het Leiden Education Fieldlab, kortweg LEF. ECHA-specialist De Jong (zie kader) kwam er in gesprekken met ouders steeds beter achter wat het pijnpunt van hoogbegaafdheid is. “De gemene deler is dat kinderen zich niet verbonden voelen. Niet met de klas, niet met het onderwijs. En dat betekent eenzaamheid.” Klap: “Uit onze eigen praktijk weten we dat veel getalenteerde leerlingen leeglopen op de schoolse structuur, de lessen en de klassen. Daar wilden we iets aan doen.”

Gezamenlijk werd een oplossing bedacht: haal deze leerlingen een dag per week uit de schoolse sfeer voor een project gericht op creativiteit en eigen verantwoordelijkheid. De Jong: “We zochten een plek buiten de school met een inspirerende sfeer en veel faciliteiten.” Die plek werd het LEF, aan de Kennedylaan in het lommerrijke zuidelijk deel van Leiden. “We waren bij de opening van het LEF geweest en hadden een dropsleutel gekregen, een symbolische sleutel. Het LEF is er voor iedereen, was de boodschap. Ze zochten samenwerkingsverbanden. Dus toen we dit project bedachten, zijn we naar het LEF gestapt.”

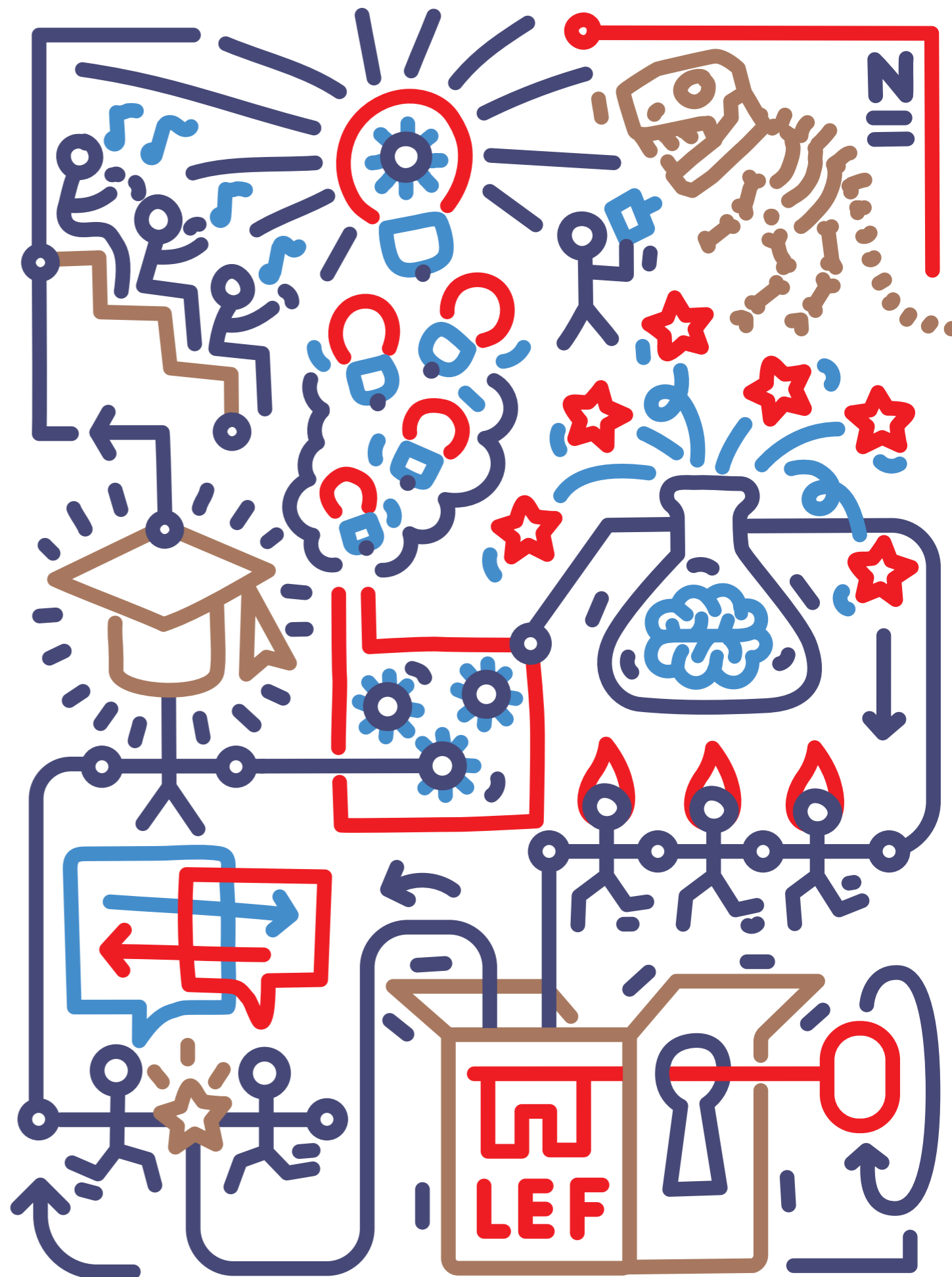
ACTIVEREND

Klap: “De ruimtes bij het LEF zijn allemaal nét anders ingericht. Dat is heel handig en werkt activerend. Zo’n grote zaal met een tribune, blokken en een whiteboard nodigt bijvoorbeeld uit om rond te lopen, na te denken, te praten en groepjes te vormen.”

LEF: LEIDEN EDUCATION FIELDLAB

Het LEF (Leiden Education Fieldlab) is een innovatieve broedplaats van en voor het Leidse onderwijs. Het is een samenwerkingsverband en een netwerk ineen, met een fysieke locatie waar onderwijsprofessionals samen kunnen innoveren en onderzoeken. Het LEF is volgens eigen zeggen ‘een energieke broedplaats waar kennisdeling centraal staat en men kan sparren zonder beperkingen, met lef en liefde voor het onderwijs’. www.hetlef.nl

‘Mensen moeten zich hier meteen thuis voelen’

NACHT VAN DE LERAAR

De Nacht van de Leraar, een initiatief van het ICLON, bestaat sinds 2016 en is het sluitstuk van de Nationale Onderwijsweek. Sinds 2019 wordt de nacht georganiseerd door het LEF. Er worden lezingen, seminars en workshops gegeven en sectoroverstijgende uitwisseling tussen onderwijsprofessionals gestimuleerd. Elk jaar heeft een ander thema. In 2018 was het 'Ruimte & tijd', in 2019 'Onderwijs geeft energie' en in 2020 (het lustrum) 'Onderwijs in vuur & vlam'. www.nachtvandeleraar.nl

Vanaf januari 2020 kwam elke maandag een speciale groep 'uitgedaagde' leerlingen – uit vrijwel alle klassen, voorgedragen door mentoren en teamleiders – naar het LEF om gezamenlijk aan een doorlopend project te werken: het ontwerpen van het ideale schoolsysteem. "Het was een soort designopdracht", vertelt Klap, die veel ervaring heeft met Design Thinking. "Eerst moesten de leerlingen in kaart brengen wat er allemaal al is op het gebied van onderwijs. Niet alleen van hun eigen klas, maar van alle klassen en schoolsystemen. Daarna moesten ze een planning maken."

"Dat bleken ze helemaal niet zo goed te kunnen", vult De Jong aan. "Vroegen ze aan ons: 'Wat moeten we vandaag doen?' Zeiden wij: 'Wat zou volgens jou de volgende stap moeten zijn?'" Klap: "Iets voor jezelf plannen is anders dan met elkaar plannen. Maar je moet leerlingen de tijd gunnen om fouten te maken. Zo wordt het leerrendement vergroot. Op de tweede bijeenkomst hebben we lang stilgestaan bij de vraag hoe dat gaat: een goede planning maken." De Jong: "En dat je elkaar moet helpen. En elkaar durven aanspreken."

Met veel vallen en opstaan brachten de leerlingen de schoolsystemen in kaart, gevolgd door de wensen en de vereisten, om daarna de informatie te structureren en met eigen ideeën te komen. Resultaat: "Uiteindelijk bleek dat het huidige systeem dat ze zo verschrikkelijk vonden, helemaal niet zo slecht was", zegt Klap geamuseerd. "Maar niet voor iedereen en altijd. Dat was een interessante conclusie."

Het belangrijkste was dat de leerlingen zelf conclusies leerden trekken, zegt De Jong. Ook over hun eigen rol en verantwoordelijkheid. "Iedereen kreeg steeds een andere rol. Twee leerlingen moesten notulen maken en uitwerken, twee waren de 'chef lunch' en moesten inkopen doen, et cetera. Dat rouleerde steeds." Klap: "Wat wij als docenten ervan hebben geleerd, is dat ons beeld van wat leerlingen kunnen, vaak helemaal niet blijkt te kloppen. Ze kunnen het vaak wel. Of juist niet. Dat blijkt pas in de praktijk en daar moeten we veel scherper op worden."

INSPIRERENDE PLEK

Het Maandagproject – dat inmiddels een vervolg heeft gekregen binnen het Bonaventura en met andere scholen – legt twee uitgangspunten van het LEF bloot: de kracht van samenwerking en de waarde van een inspirerende,

fysieke, niet-schoolese plek. "Waarom zou iedereen binnen het onderwijs het wiel steeds opnieuw moeten uitvinden?", zegt Jessica Hilhorst, beleidsmedewerker onderwijs-innovatie van de gemeente Leiden, een van de aanjagers van het LEF. "Het zou andersom moeten zijn: je zou elkaar moeten helpen en stimuleren, zeker in deze barre coronatijden."

Ook Annick Dezitter, rector van het Da Vinci College in Leiden, gelooft heilig in het nut van samenwerken. "Het is cruciaal voor het onderwijs. Maar je hebt wel een fysieke plek nodig, want samenwerken kan alleen als je elkaar daadwerkelijk ontmoet. Je moet een fijne, veilige, warme ruimte hebben waar je de tijd krijgt om elkaar te leren kennen en gesprekken aan te gaan."

Dat was ook het idee waar Robert Viëtor, directeur van de faculteit Educatie van de Hogeschool Leiden, mee begon: een locatie waar al het regionale onderwijs bijeen

'Heb je elkaar eenmaal ontmoet, dan is het eenvoudiger om online verder te praten'

zou kunnen komen om met elkaar ideeën te ontwikkelen, gesprekken te voeren en plannen te maken. "Hij had het daar vaak over: het zou zo mooi zijn om een echte inspirerende plek te hebben", zegt Dezitter.

Aanvankelijk zagen de meeste partijen binnen het samenwerkingsverband vooral een digitaal platform voor zich. "Maar Robert bleef volhouden dat het een fysieke plek moest zijn, waar je elkaar kon zien en horen en waar je met ideeën kon spelen."

Dezitter had zelf al eens zo'n inspirerende plek bezocht, een oud pand in Den Bosch, waar mensen uit het onderwijs samenkwamen en gesprekken en debatten voerden. "Heel inspirerend. Er was een wand met visitekaartjes van mensen die er eerder geweest waren. Als je een interessante persoon zag, kon je dat kaartje meenemen. En je eigen kaartje achterlaten. Ik geloofde dus wel in zo'n

ONDERWIJSNETWERK ZUID-HOLLAND

Het Onderwijsnetwerk Zuid-Holland (voorheen Regionaal Steunpunt Leiden) is een regionaal samenwerkingsverband waar de aansluiting tussen voortgezet en hoger onderwijs en docentprofessionalisering centraal staan. De organisatie (in handen van het ICLON van de Universiteit Leiden en het SEC van de TU Delft) verzorgt voornamelijk nascholingen voor vo-leraren en is een samenwerking tussen drie universiteiten, vier hogescholen, ruim zestig middelbare scholen en bedrijven en maatschappelijke instellingen. www.onderwijsnetwerkzuidholland.nl

ECHA

De European Council for High Ability (ECHA) is een non-gouvernementele organisatie die in 1988 van start ging en als doel heeft om informatie en kennis rondom hoogbegeerdheid beter te verspreiden, vooral onder onderwijsprofessionals, psychologen, ouders, politici en onderzoekers. Het instituut geeft nieuwsbrieven uit, verzorgt cursussen, opleidingen en conferenties en stimuleert talentontwikkeling. www.echanetwerk.nl

fysieke plek. Ik vond het een mooie droom en wilde helpen om die droom werkelijkheid te laten worden."

BROEDPLAATS

Margôt Schoutsen van het Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Nascholing (ICLON) van de Universiteit Leiden was vanaf het begin bij de opzet van het LEF betrokken. Als projectleider van het Onderwijsnetwerk Zuid-Holland (zie kader) nam zij deel aan de projectgroep en praatte veel met onder andere Dezitter en Viëtor over brede onderwijs samenwerking. "Hoe moesten we dat vormgeven? Moest dat een fysieke plek zijn of een digitaal platform? Een rondreizend circus of iets anders? We merkten dat er tijdens de gesprekken met collega's van andere onderwijsinstellingen veel energie vrijkwam. We dachten: we moeten een plek scheppen buiten de eigen organisatie waar je dit soort uitwisselingen kunt organiseren. Dat werd het LEF." "Bij het LEF komen alle onderwijsvormen en -mogelijkheden samen", zegt Sanne van der Linden, projectleider van het Leiden Education Fieldlab. "Van primair onderwijs tot de universiteit, van musea tot bedrijven als Microsoft. Anderhalf jaar lang is eraan gesleuteld en toen konden we met de fysieke broedplaats van start."

VRIJ DENKEN

Sinds de opening in 2019 is de brede aanpak af te lezen aan de activiteitenagenda: onderwijsfestivals, seminars,

'Dit is een hangplek voor onderwijsprofessionals'

de Nacht van de Leraar (zie kader), creatieve 'vonk'-bijeenkomsten rondom onderwijsinnovaties, Leidse Changemakers, thematische ontmoetingen, Onderwijsvragenlabs met Operation Education, het R&D-parlement, 'Donderdag Verwonderdag' en natuurlijk het Maandag-project. Allemaal projecten gericht op experimenten, onderzoeken en onderwijsinnovatie. "Dit is een hangplek voor onderwijsprofessionals", zei wethouder Paul Dirkse (Onderwijs) eens gekscherend. "Hier kun je vrijer denken, hier zijn geen kaders." Van der Linden wijst op de sjoelbak in de LEF-huiskamer, het pop-up lokaal waar een familiebedrijf duurzame bamboe meubels tentoonstelt en de grote vrije ruimte met de tribune. "Mensen moeten zich hier meteen thuis voelen. Je maakt je eigen koffie en je eigen thee. Pak maar wat. Dat is de sfeer."

Natuurlijk maakt corona het in 2020 lastig voor zo'n fysieke ontmoetingsplek. "De groepen worden kleiner, alles moet zo safe mogelijk. Maar fysieke ontmoetingen blijven belangrijk", zegt Van der Linden. Bovendien groeit online makkelijk op een fysieke bodem: heb je elkaar eenmaal ontmoet, dan is het eenvoudiger om online verder te praten. Dat zie je bijvoorbeeld aan de Nacht van de Leraar, die op het laatste moment online ging (zie kader), legt Van der Linden uit: "Normaliter kwamen daar 375 tot 400 mensen op af. Nu hadden we 125 mensen tegelijkertijd online. Dat is helemaal niet slecht." Daarvoor moest wel een heel traject worden afgelegd: "Met professionele cameramensen, alles goed uitgelicht, met goede achtergronden, goed verstaanbaar geluid. Daar hebben we veel in geïnvesteerd. Als je het doet, moet je het goed doen."

LEIDEN KENNISSTAD

Het is geen wonder dat het LEF in Leiden is ontstaan, zeggen alle betrokkenen. Leiden is een compacte stad die zeer gevarieerde onderwijsinstellingen herbergt. "Van kleuterschool tot universiteit en alles ertussenin en eromheen", vertelt Jessica Hilhorst van de gemeente Leiden. De gemeente wil een actief onderwijsbeleid voeren, niet alleen op het gebied van voorzieningen, maar ook op kennisgebied, met een innovatiesubsidie en een onderwijstafel. Hilhorst: "We willen het onderwijs actief bij elkaar brengen en organiseren. Een verbindende schakel zijn in Leiden Kennisstad." ➤

'Waarom praten het primair, voortgezet en hoger onderwijs zo weinig met elkaar?'

Zonder de stimulans en de ondersteuning van de gemeente zou de totstandkoming van het LEF een stuk lastiger zijn geweest, zeggen betrokkenen. Hilhorst: “De verschillende onderwijsorganisaties zouden organischer met elkaar om moeten gaan, vonden we al langer. Ze zouden moeten leren van elkaars ervaringen. Inhoudelijk hebben ze elkaar misschien niet altijd veel te zeggen, maar wel op het gebied van infrastructuur, ideeën en ontwikkeling.”

“Leiden heeft de oudste universiteit van ons land en een van de oudste van Europa, dat speelt ook een rol”, zegt Margôt Schoutsen trots. “Leiden Kennisstad. Het is echt zo. Loop maar eens door de stad, dan merk je het meteen.” Voor de Universiteit Leiden, zo legt ze uit, ligt het belang van het LEF in innovatieve vormen van professionalisering en het feit dat je inspirerende wetenschappelijke inzichten naar het onderwijs kunt brengen. “Wij willen ons wetenschappelijk onderzoek in de etalages van het onderwijs zetten en kijken wat de toepasbaarheid is in de klas, voor de leerlingen en voor hun toekomst. Het LEF biedt daarmee een antwoord op de vraag: hoe geven we onderzoek een grotere rol in de maatschappij?” Dat in een behoefte wordt voorzien, bleek al bij de opening. “Daar kwamen we in contact met docenten en die bevestigden wat we al dachten: dat er zeker behoefte was aan onze universitaire kennis en ervaring. Dat sterkte ons.”

Met het Onderwijsnetwerk Zuid-Holland (zie kader) probeert Schoutsen al enige tijd in kaart te brengen welke thema’s er in deze regio bij het onderwijs spelen en hoe dat tot innovatie kan leiden. “Het mooie is dat er bij het LEF echt concreet wat gebeurt. Hier zijn bijeenkomsten waar ideeën worden gespuid en bediscussieerd. Dat is belangrijk.”

INNOVEREN IS TE LEREN

Vanwaar de grote aandacht voor innovatie bij de onderwijsinstellingen en bij het LEF? “De wereld verandert snel”, zegt Schoutsen. “Denk aan quantum computing, waar vijftien jaar geleden nog niet veel over bekend was. Hoe zorg je ervoor dat die kennis en inzichten bij de school terecht komen – via de natuurkundedocenten van nu bij de leerlingen? Want die zullen in de toekomst allemaal met de gevolgen ervan te maken krijgen.”

‘Het mooie is dat er bij het LEF echt concreet wat gebeurt’

Die mening is ook Annick Dezitter van het Da Vinci toegegaan. “Volgens mij staan we aan het begin van een nieuw tijdperk – regionaal, nationaal en mondiaal. Er is zoveel gaande. Tegelijkertijd is het onderwijs de laatste eeuwen niet veel veranderd: klassen, groepen, een docent; lager, hoger, wetenschappelijk onderwijs. Misschien moeten we meer deuren open zetten. Waarom praten het primair, voortgezet en hoger onderwijs zo weinig met elkaar?”

Een ander punt dat Dezitter aanstipt is de relatie van de school met de maatschappij. Welke opdracht heeft het onderwijs in de snel veranderende samenleving? Ze pleit voor meer samenwerking met instituten, bedrijven en ondernemers. “Het onderwijs moet midden in de maatschappij staan.”

Yfke de Jong en Ivo Klap van het Bonaventura zijn het daar grotendeels mee eens, maar waarschuwen dat je wel het doel in de gaten moet houden: onderwijsverbetering. “Je moet niet innoveren om het innoveren”, zegt De Jong. “Ik denk dat het belangrijk is om een vernieuwing goed te onderbouwen en te evalueren en op basis daarvan wel of niet uit te breiden.”

Klap ziet veel in het aanbieden van maatwerk aan leerlingen. “Scholen zijn zeer goed ingericht op het overdragen van kennis. Daarbinnen kun je dingen verbeteren, maar alleen met innovaties die zich bewezen hebben. Daarom moet je experimenteren en uitgebreid evalueren, zoals wij met het Maandagproject deden. Het LEF geeft daar de gelegenheid toe.”

Innovatie in het onderwijs betekent ook: je blik verbreden en van elkaar leren, zegt Schoutsen. “Misschien zijn er wel te veel hokjes”, zegt Hilhorst. “Onderwijsmensen moeten elkaar leren vinden. Een rijke leeromgeving maak je samen. Benut alle ruimte die je daarvoor hebt. Er is nog veel te winnen.”

WORKSHOP LEIDINGGEVEN AAN ONDERWIJSONTWIKKELING

Wilt u meer weten over hoe u als schoolleider de ontwikkeling van het onderwijs bevordert? Neem dan deel aan de workshop ‘Hoe geef je als schoolleider systematisch leiding aan onderwijsontwikkeling?’ op 17 november.

Uit onderzoek blijkt dat scholen zich beter ontwikkelen als zij kennisgedreven werken. Dat wil zeggen: reflecteren op hun onderwijs, van elkaar leren en ervaringen en inzichten uit onderzoek en literatuur benutten bij de ontwikkeling van hun onderwijs. Het is daarbij belangrijk om te kiezen voor een systematische aanpak, waarbij alle docenten worden betrokken en gebruik wordt gemaakt van de kennis die beschikbaar is. Op die manier wordt het verbeteren van het onderwijs

onderdeel van het beroep van de docent. Een cultuur gericht op kennisgedreven werken geeft leraren daarnaast de ruimte zich daarin te ontwikkelen en professionaliseren. Bij het realiseren van zo’n cultuur speelt de schoolleider een belangrijke rol.

Anje Ros, lector bij Fontys Hogescholen op het thema Goed leraarschap, Goed leiderschap, laat tijdens de workshop zien hoe schoolleiders kennisgedreven onderwijsontwikkeling kunnen organiseren. Zij gaat in op de vraag hoe je als schoolleider kunt bevorderen dat leraren van elkaar leren en welke randvoorwaarden daarvoor nodig zijn.

→ Kijk voor meer informatie en aanmelden op www.platformsamenopleiden.nl/agenda

Toekomst

Ondanks corona gaat het debat over goed onderwijs onverminderd door. Onophoudelijk bestoken de voorvechters van vernieuwing en degenen die meer behoudend denken, elkaar met hun argumenten. Vruchteloos meestal, maar velen voelen zich sterk bij onderwijs betrokken, dus steeds komen er nieuwe deelnemers die dezelfde argumenten inbrengen. Een interessante tegenstelling die zich de laatste jaren ontwikkelt, is die tussen toekomst en verleden. Ik kan de precieze oorsprong niet aanstippen, maar ergens in de afgelopen jaren werd ‘toekomstgericht’ de nieuwe mantra. (Af en toe denk ik erover na of er ook niet-toekomstgericht onderwijs bestaat.)

Als zo’n begrip opkomt, hoef je niet lang te wachten voordat het tegenargument komt: we moeten terug naar het verleden! We hadden al het boek ‘Wij van de hbs’ uit 2017. De auteurs daarvan bepleitten onbeschaamd het terugdraaien van de Mammoetwet. Onlangs mocht Sezgin Cihangir, directeur van het Nederlands Mathematisch Instituut, in NRC Handelsblad nog een stapje verder gaan. Hij beargumenteerde dat alle onderwijsvernieuwingen teruggedraaid moesten worden. ‘Soms is de enige weg voorwaarts, de weg terug.’ Hij zei er niet bij hoe ver we terug zouden moeten gaan.

Vanuit een zeker standpunt zijn het begrijpelijke sentimenten. Geen van beide erg realistisch, maar dat is het punt niet. Het boeiende vind ik dat we blijkbaar niet in staat zijn om de al te simplistische tegenstelling voorbij te komen.

Het punt is natuurlijk dat niemand het weet. Juist dat onder ogen zien, zou ons verder kunnen helpen. Er is veel aan het onderwijs dat we niet kunnen voorspellen, laat staan afdwingen. Er zijn veel perspectieven mogelijk; wie zal zeggen wat de waarheid is? We zullen het met die diversiteit moeten uithouden, zoals we het ook in de maatschappij moeten uithouden met de diversiteit aan meningen over wat een ‘goede samenleving’ is.

Daarvoor is nodig dat we stilstaan bij het hier en nu. Onder ogen zien wat er is, wat er allemaal gebeurt in scholen. Kijken en luisteren, zonder oordeel; er zijn al meningen genoeg. Wie weet wat er dan ontstaat. Er is een gedicht van Marjoleine de Vos dat ik regelmatig voorlees en waaruit ik hier graag een stukje wil citeren:

Er is geen weg naar ergens heen er is alleen de nieuwe dag die komt en van wat was de trouwe glans. Geef heimwee naar de toekomst dus geen kans, je bent er immers al.

Hartger Wassink

Zelfstandig onderzoeker en adviseur

Geen centraal examen, online introductie en colleges

De examenklas van 2020

De examenleerlingen van vorig jaar kregen niet de afsluiting van hun schooltijd die ze voor ogen hadden. Geen centraal examen, geen examenfeesten en in de meeste gevallen ook geen gezamenlijke diploma-uitreiking. De meesten hebben hun schoolloopbaan vervolgd op het mbo, het hbo of de universiteit. Ook daar hebben ze te maken met een nieuwe realiteit, zoals online introductie en colleges. We vroegen drie jongeren naar hun ervaringen.

In de jaarlijkse examenbrief gaf het ministerie van OCW aan de Kamer onlangs een terugblik op het examenjaar 2020. De schoolsluiting van bijna drie maanden en het vervallen van het centraal examen maakten het een bijzonder jaar.

De schoolexamencijfers lagen gemiddeld op hetzelfde niveau als in andere jaren. De slagingspercentages waren hoger. Vorig schooljaar is 98,7% van de scholieren in het vo geslaagd voor het eindexamen. Dat is 6,7% meer dan in 2019. De verschillen tussen de verschillende schooltypen zijn aanzienlijk: vmbo-bb had 1,5% meer geslaagden, vmbo-kb 3,7%, vmbo-gt 6,3%, havo 9,2% en vwo 8,2%. De verklaring hiervoor ligt deels in de aanpassing van landelijke regelingen. De 5,5-regel voor het centraal

examen verviel en leerlingen konden met twee of (voor bb- en kb-leerlingen) drie resultaatverbeteringstoetsen hun eindcijfer ophalen.

Daarnaast hadden leerlingen beter in beeld hoe zij ervoor stonden, omdat er geen centraal examen was dat de eindcijfers nog sterk kon beïnvloeden. Leerlingen konden zich gericht voorbereiden en specifiek die cijfers verbeteren die het verschil maakten tussen slagen of zakken.

Tot slot hadden de leerlingen langer de tijd om het schoolexamen te voltooien. In die langere periode gaven scholen en docenten extra aandacht aan examenleerlingen om hen ondanks de omstandigheden zo goed mogelijk voor te bereiden op de laatste schoolexamens.

'Mijn klasgenoten en ik hadden begrip voor de maatregelen'

'Een vreemde tijd met mooie kanten'

Lieke Oude Lenferink, 18 jaar
Eindexamen: havo, Bataafs Lyceum Hengelo
Vervolgopleiding: mondzorgkunde, Hogeschool Inholland Amsterdam

"Eerst was ik er niet zo blij mee dat in maart de school dichtging. Ik wilde eindexamen doen en de laatste maanden met de klas beleven. Gelukkig heeft de school het goed opgepakt: vrij snel konden we online de lessen volgen. Eerlijk gezegd heb ik dat niet als vervelend ervaren, omdat de school dat goed had geregeld. Ook omdat ik online lessen

best fijn vond. In de klas is het vaak onrustig, dat is digitaal niet zo. Alleen is het lastiger om vragen te stellen.

Het was een vreemde tijd; toch waren er mooie kanten. Bijvoorbeeld dat je heel veel met je gezin was, dat vond ik erg fijn en gezellig. Aan de andere kant heb ik de andere sociale contacten gemist, ik ben toch iemand die graag met veel mensen omgaat. Mijn klasgenoten heb ik vooral online gezien. Ook bij de diploma-uitreiking waren we niet als klas aanwezig. Later was er nog wel een gezamenlijk moment, maar daar kon ik helaas niet bij zijn. Ik maak deel uit van het Olympic

Talent Team voor zwemmen en ik had op dat moment training. Hoewel mijn klasgenoten en ik het lastig en niet leuk vonden, hadden we zeker begrip voor de maatregelen. We hadden zoiets van: de overheid en de school hebben er verstand van, dus het zal wel nodig zijn. Na de zomer ben ik begonnen met de studie Mondzorgkunde in Amsterdam. We hebben nog geen fysieke colleges. Ook de introductie was online. Het begin vond ik lastig, gelukkig gaat het nu goed. De hogeschool geeft ook extra colleges als je die nodig hebt."

'Ik wil me bezighouden met het positieve uit deze periode'

Nienke Luijckx, 17 jaar
Eindexamen: havo, Vathorst
College Amersfoort
Vervolgopleiding: vwo en
voorzitterschap LAKS

"De coronaperiode heb ik op twee manieren beleefd: persoonlijk en als lid van het LAKS-bestuur. Ik vond het jammer dat ik geen eindexamen kon doen, daar leef je toch naartoe. Ik begreep het wel: er was op dat moment zo weinig bekend over het virus. Maar het blijft jammer dat we de stunt en het eindexamengala hebben gemist. Geen ramp, wel jammer. Met vrienden had ik contact via Whatsapp

en andere platforms. Gelukkig was het sociale contact niet helemaal verdwenen. Ik heb gemerkt dat school meer is dan een plek waar je leert uit een schoolboek. Het is een ontmoetingsplek waar je jezelf kunt ontwikkelen en waar je kunt zien hoe anderen zich ontwikkelen. Gelukkig hadden we wel een fysieke diploma-uitreiking, met dertig leerlingen. Iedereen aan een eigen tafel en toespraken van de docenten. Erg mooi dat de school dat zo had geregeld. In die tijd was ik vooral druk met het LAKS. Veel scholen konden net als het Vathorst snel de overstap maken naar digitaal onderwijs. Daar was ik van onder de indruk. Maar we

hoorden ook verhalen van leerlingen die lang geen les hebben gekregen. Of die lang in een onveilige thuissituatie hebben gezeten. Daarom ben ik blij dat we nu fysiek naar school kunnen, al is dat met een mondkapje. Wat mij betreft doen we alles om de scholen op een veilige manier open te houden, voor alle leerlingen. Als LAKS-voorzitter wil ik me bezighouden met het positieve uit deze periode. Dat we digitaal onderwijs kunnen inzetten voor thuisblijvers. Dat kanselijkheid duidelijker zichtbaar is, waardoor we er hopelijk meer aan kunnen doen. Bijvoorbeeld door niet alleen schoolboeken gratis te maken, maar ook digitale devices."

'Wat mij betreft doen we alles om de scholen open te houden, voor alle leerlingen'

'Het is nu wel lastig om te studeren, ik mis het ritme dat ik op de middelbare school had'

'Geen centraal examen, dat gaf rust'

Nassreddin Taibi, 18 jaar
Eindexamen: vwo/gymnasium,
Comenius College Hilversum
Vervolgopleiding: politicologie,
Universiteit van Amsterdam

"Toen duidelijk werd dat de scholen dicht zouden gaan, was dat in eerste instantie een opluchting. Daarna werd het onzeker: gaat het eindexamen door en op welke manier? Twee weken later maakte minister Slob bekend dat de eindexamens werden geschrapt. Dat gaf veel rust. Overigens stond ik er goed voor, maar je

weet natuurlijk nooit hoe zo'n examen zal gaan. De periode tot aan de zomervakantie was relaxt. Ik heb vooral gewerkt en bijgedragen aan de vlog NOS Stories: de eindexamenklas van 2020. Het was niet zo erg om die maanden zo te leven, ik keek vooral uit naar mijn studie. En ik kon echt tot rust komen. School was altijd hectisch met huiswerk en de extra activiteiten die ik deed. Soms werkte ik door tot 2 uur 's nachts en stond ik om 7 uur weer op. Door die periode is het nu wel lastig om te studeren. Ik mis het ritme dat ik op de middelbare school had. Het helpt wel dat ik een studie doe

die ik echt interessant vind. Dat motiveert me. Het studentenleven valt tegen, omdat je vrijwel alleen online colleges hebt en weinig mensen ziet. Dat vond ik ook lastig in het voorjaar. Je sociale bubbel wordt beperkt tot je familie en een paar vrienden. Op school is die veel groter: je hebt klasgenoten, docenten en de andere leerlingen. Dat maakt het toch leuker. We hebben nog wel een diploma-uitreiking gehad. Dat was vreemd. Ik merkte dat ik onbewust al veel eerder afscheid had genomen van school en mijn klasgenoten. Iedereen was zijn eigen weg gegaan."

Ouderbetrokkenheid is winst voor de leerling én de school

Bondgenoten aan de keukentafel

Als ouders betrokken zijn bij de ontwikkeling van hun kinderen, presteren die beter op school. Maar hoe organiseer je ouderbetrokkenheid, zeker in tijden van corona? Drie praktijkvoorbeelden.

“Zonder de inzet van ouders gaat het een school niet lukken om een kind te laten klimmen op de ladder”, zegt Bram van Welie, directeur van OSG Hugo de Groot in Rotterdam-Zuid. “Je hebt de hoeksteen ‘thuis’ en de hoeksteen ‘school’. Als de ene niet stabiel is, komt de andere ook in de problemen. We moeten samen optrekken en dezelfde lijn trekken.” Zijn school heeft veel leerlingen met een migratieachtergrond. “Velen spreken thuis weinig Nederlands en dat heeft direct effect op hun leerprestaties op school. Als jij als mentor met een leerling aan de slag bent en je betreft daar de ouders niet bij, kan dat averechts werken.”

Dat laatste onderschrijft Ton Sebens, vestigingsdirecteur van Greijdanus in Meppel. Zijn school introduceert momenteel gepersonaliseerd leren, met veel aandacht

voor eigenaarschap van de leerlingen. Daardoor is ouderbetrokkenheid belangrijker geworden: “Als ouders niet begrijpen waar de school mee bezig is, kan het beeld ontstaan dat je met kinderen aan het experimenteren bent. Het is terecht dat ouders kritisch meekijken. Alleen maar communiceren via nieuwsbrieven is niet genoeg; voor je het weet heb je elkaar verkeerd begrepen.”

GOEDE INTENTIES

Vakschool Het Diekman in Enschede, onderdeel van Het Stedelijk Lyceum, heeft oudercontacten gebruikt om het pedagogisch klimaat te verbeteren. Maïke Warrink, directeur praktijkonderwijs en schakelklassen: “Anderhalf jaar geleden was er onrust. Die betrof niet alleen de werkprocessen; de veiligheid kon ook beter. De school- en straatcultuur begonnen te mixen. Door de mobieltjes zijn ouders tegenwoordig ogenblikkelijk op de hoogte van een incident. Voorheen stonden ze dan soms ineens in het lokaal. Wij wilden investeren in ons pedagogisch klimaat en beseften dat we daarvoor ook met de ouders afspraken moesten maken.”

De school besloot om regelmatig met ouders contact te zoeken, en dan ook te melden wat er góéd gaat met hun kind. “Zo bouwen we een ander soort relatie op en dat

‘Wanneer leerlingen thuis zitten, is het essentieel om een goed contact met de gezinnen te hebben’

vergemakkelijkt het oplossen van problemen”, zegt Warrink. “Ouders tekenen nu voor commitment op onze gedragsregels. Ze snappen dat we dit met goede intenties doen. Zij zijn welkom als ze een afspraak maken. En het aantal incidenten is flink teruggedrongen.”

UITLEG

Op de Hugo de Groot in Rotterdam zitten mentor, ouders en leerling een paar keer per jaar samen aan tafel. Momenteel gebeurt dat digitaal. “Het contact is er, dus als er een keer iets aan de hand is, weten we elkaar snel te vinden”, zegt Van Welie. Op deze school zitten ouders in de ouderraad, werken ze als vrijwilliger in de bibliotheek en de aula en zijn actief bij het open huis.

Op Het Diekman in Enschede zijn ouders momenteel alleen actief in de MR en de raad van advies. Door corona kwam de uitbouw van ouderbetrokkenheid stil te liggen. Maar Warrink ziet zeker mogelijkheden. “Het zou bijvoorbeeld fijn zijn als ouders zouden kunnen helpen bij bedrijfsbezoeken of introductieactiviteiten.”

Toen Sebens van Greijdanus in Meppel de deelnemers aan een ouderavond uitnodigde om deel te nemen aan klankbordgroepen, waren deze nog dezelfde avond voor alle leerlagen vol. “De klankbordgroepen leveren veel wederzijds begrip op. Zo had ik een gesprek met acht moeders over de didactiek van ons tachtigminutenrooster. Zij vroegen zich af of de spanningsboog van hun kinderen daartegen is opgewassen. Ik kon toen uitleggen dat we verschillende vormen van didactiek inzetten.”

Greijdanus gebruikt oudercontacten vooral om uit te leggen hoe de school werkt en met welk doel. Ouders krijgen bijvoorbeeld uitleg over de nieuwe elektronische leeromgeving, zodat ze hun kind thuis kunnen ondersteunen. Maar ouders zijn ook actief in de vriendenstichting van de school. Langs die weg kunnen ze bijvoorbeeld een gastles geven of de conciërge ondersteunen.

EÉN LIJN

De directeuren zien het op hun scholen: door samen met ouders te werken aan de ontwikkeling van leerlingen, help je de leerlingen echt vooruit. Warrink: “Het is goed dat thuis en school meer in verbinding staan met elkaar, want er kunnen grote verschillen zitten in de verwachtingen die er zijn van een kind. Kinderen hebben nodig dat er één lijn wordt getrokken. Je hoeft het niet eens te zijn, maar ouders moeten ten minste op de hoogte zijn van hoe de school het aanpakt.”

Sebens vult aan: “Ouders vertegenwoordigen een enorm netwerk. Wij willen het leren ook buiten de school laten

plaatsvinden. De wereld om de school heen is minstens zo interessant. Via de ouders kun je een netwerk in de buitenwereld aanboren.”

De corona-uitbraak maakte het contact met thuis nog belangrijker. Wanneer leerlingen thuis zitten en de school nauwelijks zicht heeft op wat er gebeurt, is het essentieel om goed contact met de gezinnen te hebben. Greijdanus koos ervoor om zo min mogelijk veranderingen door te voeren. “Zo konden we ouders in het vertrouwde systeem de support bieden die nodig was”, legt Sebens uit. “Ook ons tachtigminutenrooster hebben we gewoon vastgehouden.”

FEEDBACK

De Hugo de Groot koesterde tijdens de lockdown eveneens de oudercontacten. Van Welie: “Onze receptionisten hadden toen weinig te doen. Zij hebben de ouders van al onze achthonderd leerlingen gebeld. We hebben dat tevoren niet gecommuniceerd, dus sommige ouders schrokken wel even toen de school ineens belde. Maar het werd ook ontzettend gewaardeerd.” Die belronde was een enorme klus, maar leverde volgens de directeur veel op. “Ouders konden even hun verhaal doen en vertellen waar ze tegenaan liepen. We hebben al die feedback op hoofdlijnen verzameld en meegenomen tijdens crisis- en managementoverleg. We kwamen er bijvoorbeeld achter dat ouders informatie misten over het online lesgeven. En veel ouders hadden zorgen over of hun kind wel zou

Alleen maar communiceren via nieuwsbrieven is niet genoeg

overgaan. Daar zouden wij in mei over gaan vergaderen, maar de ouders maakten zich in maart al zorgen. Die onrust hebben we grotendeels kunnen wegnemen. We hoorden ook welke gezinnen zonder laptops of internet zaten en hebben tachtig laptops en veel wifi-punten uitgedeeld.”

HAKEN EN OGEN

Hoe belangrijk ook, er zitten wel haken en ogen aan het betrekken van ouders. Sebens: “Pubers zitten in een ontwikkelingsfase waarin ze zich losmaken van hun ouders en eigen keuzes gaan maken. Ouders die gewend waren om nauw betrokken te zijn bij de basisschool, moeten leren loslaten. Ik zou er mede daarom niet snel voor kiezen om ouders in de klas te laten ondersteunen.”

Warrink: “Het is lastig om als team één lijn te trekken. Je hoeft geen kopie van elkaar te zijn, maar je handelen naar ouders moet in de basis overeenkomen. Alle mentoren moeten de ouders van al hun mentorleerlingen bellen met positieve berichten.”

De kunst, zegt Van Welie, is dat school en ouders dezelfde dingen stimuleren zonder op elkaars stoel te gaan zitten. “Je moet ouders zoveel mogelijk betrekken bij gesprekken met een kind. Maar ook weer niet altijd. Er mogen ook

‘Onze receptionisten hebben de ouders van al onze 800 leerlingen gebeld’

Ouders & Onderwijs:

‘GEEN BEDREIGING, MAAR EEN KANS’

Dat vo-scholen minder oudercontacten onderhouden dan basisscholen is aan de ene kant wel gezond, vindt Lobke Vlaming, directeur van Ouders & Onderwijs. “De kinderen worden ouder en zelfstandiger. Maar daardoor is het ook lastiger voor ouders om zicht te krijgen op wat er op school gebeurt. Uit onderzoek dat wij hebben gedaan, blijkt dat ouders graag meer betrokken zijn. Ze willen weten hoe het gaat met het schoolwerk, hoe ze met huiswerk kunnen helpen en hoe ze inhoudelijk betrokken kunnen zijn. Twaalfjarigen zijn nog jong en de overgang naar het vo is groot. Ouders kunnen helpen om die stap soepeler te laten verlopen.”

Volgens Vlaming heerst er een verkeerd beeld van ouders. “Je hoort vaak dat ouders heel mondig zijn en overall als de kippen bij zijn. Wij merken juist dat ouders vaak terughoudend zijn omdat ze niet willen worden gezien als bemoeial. Oprechte interesse wordt al gauw uitgelegd als bemoeizucht.”

wel eens dingen op school gebeuren die een ouder niet gelijk weet. Als ik vroeger een onvoldoende haalde, hoefde mijn vader dat ook niet meteen te weten. Dan had ik nog even de tijd om dat recht te breien.” Zijn school belt wel meteen naar huis wanneer een leerling zonder reden afwezig is. “We zijn strak op verzuim, dat is in Rotterdam-Zuid extra urgent.”

CURLINGOUDER

Hoe zijn deze schoolleiders zelf als ouder? De kinderen van Sebens hebben het vo al verlaten. “Ik werkte destijds in het hbo en daar belden regelmatig ouders van eerstejaars om te vragen hoe hun zoon of dochter het deed. Op het hbo zeiden wij dan: dat moet u aan uw kind vragen. Ik had zelf ook geen behoefte om op school te participeren. Ik dacht: laat de kinderen maar los. Dat willen ze ook; het is hun wereld. Thuis kan ik prima support bieden.”

Van Welie heeft een zoon in groep 2. “Op de momenten dat het nodig is, is het contact met school goed. Als je op zulke contactmomenten met de juf merkt dat zij je kind goed ziet, stelt dat gerust. Als ouders proberen wij op gepaste afstand betrokken te zijn bij het schoolleven. We tonen een gezonde portie interesse en proberen daar tegelijkertijd niet in door te slaan.”

Het oudste kind van Warrink is net aan de basisschool begonnen. “Ik vind het heel belangrijk om betrokken te zijn bij de ontwikkeling van mijn kind. Maar ik wil geen curlingmoeder zijn en voortdurend op de huid van de school zitten. Dan ben je zo’n vervelende ouder die in het onderwijs werkt en wel weet hoe het moet. Er is een vacature in de MR, maar ik doe dat toch maar niet. Ook omdat ik het heel druk heb met mijn eigen school.”

Roostermaker nodig?

Ik heb de switch gemaakt!

Op zoek naar een roostermaker passend bij uw school?

Wij helpen u snel en gemakkelijk aan gekwalificeerde roostermakers voor tijdelijk of vast. Onze roostermakers zijn direct inzetbaar door heel Nederland en zijn specifiek opgeleid voor roostering in het voortgezet onderwijs.

Emma Helpt besteedt veel aandacht aan het selecteren van de juiste kandidaten, zodat u de juiste medewerker vindt voor uw team. Een roostermaker die de bewuste keuze heeft gemaakt zich te verdiepen in roosteren binnen het voortgezet onderwijs.

Meer weten, of direct een roostermaker nodig?

Neem contact op met Emma Helpt: 0570-565744 - info@emmahelpt.nl

VOORTGEZET LEREN Een campagne van VO-raad met SchoolInfo

Leerlingen motiveren met toekomstgericht onderwijs

11 NOVEMBER 2020

SCHOOLEIDERSCONFERENTIE

Leidinggeven aan leren

Jiwan Does (Edith Stein College)

Meld je aan via: voortgezetleren.nl/schoolleidersconferentie

DE SCHOOLTIJD VAN

Tekst: Ilse Ariëns

Abdelkader Benali (44)
 Mavo, havo, vwo, 1987-1993
 Caland Lyceum Rotterdam

‘Ik hield van docenten bij wie ik mezelf mocht zijn’

Wat was u voor leerling?

“Ik had twee gezichten. Het ene moment was ik een onrustige en onzekere puber. Ik werd er vaak uitgestuurd en bleef bijna zitten in mavo 3. Maar uiteindelijk deed ik havo en vwo en ging ik naar de universiteit. Op school voelde ik me vaak niet op mijn plek. Tegelijkertijd was ik nieuwsgierig, las ik boeken en wilde ik nadenken over de grote wereld. Ik schreef voor de schoolkrant en voor het schooltoneel, zat in de leerlingenraad en organiseerde schaduwverkiezingen. Bij vakken die ik interessant vond, zoals aardrijkskunde en geschiedenis, had je geen kind aan me.”

Wie was uw favoriete docent?

“Er was één docent die door zijn manier van lesgeven van mij de ideale leerling wist te maken. Dat was onze geschiedenisleraar Maarten van der Linde, een nerd op sandalen die handgebreide truien droeg. Hij nam zijn vak bloedserius, was streng en eiste volledige aandacht. We keken ‘Lawrence of Arabia’ in zijn lessen, maar achteroverleunen was er niet bij. We moesten meedenken over de ontwikkelingen in het Midden-Oosten. Helaas kon hij niet mee in het veranderende schoolstelsel en stapte hij voortijdig uit het onderwijs.”

Wat hebt u op de middelbare school geleerd waar u nu nog baat bij hebt?

“Door hoe ik zelf was, weet ik dat lastige leerlingen geen slechte leerlingen hoeven te zijn. Vaak gaat het om de manier waarop je ze benadert. Ik hield van docenten bij wie ik mezelf mocht zijn. Die ervaring neem ik mee nu ik zelf gastlessen literatuur geef.”

Van schrijver en historicus Abdelkader Benali verscheen deze maand ‘Reizigers van een nieuwe tijd’, het essay dat hij schreef voor de Maand van de Geschiedenis 2020. Benali is ook betrokken bij de documentaire en het boek Urban Onderwijs over gelijke kansen in een veranderende samenleving. Hij presenteert de première op 6 november en de talkshows van de landelijke tour.

Toen ik net begon, las ik alleen maar voor. Het was eenrichtingverkeer. Nu vertel ik verhalen en kan ik inspelen op wat er in de klas gebeurt. Dan zie ik altijd wel witte raven; lastige, maar soms briljante leerlingen. Als je die bedient, heb je de sleutel tot de klas.”

Wat mag meer aandacht krijgen op de middelbare school?

“Op scholen word ik vaak ontvangen door een enthousiaste docent Nederlands, die al snel klaagt dat er weinig tijd is voor literatuur. De tijd gaat op aan administratie en vergaderen, en alles draait om presteren. Op congressen met docenten hoor ik hoe ouders leraren onder druk zetten omdat hun kind moet excelleren. Docenten zouden meer hun eigen gang moeten kunnen gaan, meer ruimte moeten krijgen om te kijken wat hun leerlingen nodig hebben. Dat is niet alleen taal en rekenen, maar ook literatuur, toneel of gewoonweg wat lummeltijd.”

VO IN BEELD

Fotografie: Josje Deckens

Dit schooljaar maken we voor ieder nummer van VO-magazine een foto op de Praktijkschool van het Grotius College in Delft.

In de werkplaats

Leerling Jimmy en leermeester Jan maken de oefenruimte schoon van het Reinier de Graaf Gasthuis in Delft. Leerlingen van het Grotius College lopen daar een stage van een tot vijf ochtenden, Jimmy doet er twee. De Topacademie, een samenwerking tussen het Grotius College en Hago Zorg, coördineert dit project. Naast de stage krijgen de leerlingen (in totaal acht) praktijkles op school of in het ziekenhuis van een praktijkdocent. Diverse leerlingen van het Grotius stromen na hun schooltijd uit naar een betaalde baan bij Hago Zorg.

Het perspectief op het lerarentekort verandert

'Coronacrisis dwingt tot anders organiseren'

'Nederland staat aan de vooravond van een dramatisch kwantitatief tekort aan kwalitatief goede leraren.' Die woorden sierden in 2007 de omslag van het advies *LeerKracht!* van de commissie leraren (Rinnooy Kan). Inmiddels is het 2020 en zijn de zorgen nog altijd actueel. Hoe staat de arbeidsmarkt ervoor, en heeft de coronacrisis daar invloed op?

"Het lerarentekort is natuurlijk niet door corona op de agenda gekomen. Integendeel, door de coronacrisis wordt er positiever tegen het beroep aangekeken. Er is meer maatschappelijke herkenning én erkenning. Corona laat wel de kwetsbaarheid zien: het tekort is zichtbaarder, zeker als docenten zich ziekmelden." Marc van der Meer, bijzonder hoogleraar Onderwijsarbeidsmarkt in Tilburg, wijst graag op de bredere context van corona-effecten op de arbeidsmarkt. "De 'onmisbare' beroepen in het publieke

domein zijn zichtbaarder geworden: zorg, veiligheid, essentiële maatschappelijke diensten en natuurlijk ook het onderwijs. Ik denk dat in de hele publieke sector het vraagstuk van flexibilisering van de arbeid, het tekort daarin en ook het vraagstuk van de nieuwe technologie en digitalisering tot een gezamenlijke beleidsagenda zou kunnen leiden. De problemen in het onderwijs moeten natuurlijk worden opgelost, maar maatschappelijk gezien zou het niet gek zijn om slimmer werken en een leven lang ontwikkelen iets breder te trekken dan het onderwijs. Het is een algemene vraag: hoe ontwikkelt de publieke sector zich, hoe waarderen en beoordelen we dat werk?"

VERSNIPPERD

Dat het lerarentekort in po, vo en mbo nijpend is, staat buiten kijf. Niet voor niets bestaat er een subsidieregeling Regionale Aanpak Personeelstekorten in het onderwijs (RAP). En niet voor niets hebben het ministerie van OCW, het Arbeidsmarktplatform PO en Voion de website *AanpakLerarentekort.nl* opgezet, ter ondersteuning en inspiratie. Ook heeft het ministerie afgelopen schooljaar Merel van Vroonhoven aangesteld als onafhankelijk aanjager van de aanpak tekorten in het onderwijs. "Als we het niet oplossen, heeft dat een schadelijke impact op een hele generatie opgroeiende kinderen en jongeren", schrijft zij. Van Vroonhoven noemt het lerarentekort "een groot en

groeiend maatschappelijk probleem en een veelkoppig monster met verschillende oorzaken." Deze zomer bood ze haar rapport met aanbevelingen aan de minister aan. Zij schrijft dat er in 2019-2020 veel in gang is gezet, maar dat er aanzienlijk meer is nodig is. Ze noemt de aanpak: "nog beperkt, te versnipperd en te vrijblijvend. Lerarenopleidingen sluiten te weinig aan op de nieuwe doelgroep van zij-instromers en de praktijk. Ook is een aantal belangrijke onderwerpen onderbelicht. En intussen blijven de tekorten oplopen (...)." In haar rapport doet Van Vroonhoven de volgende aanbevelingen:

- **Regionale samenwerking:** haal de vrijblijvendheid eraf en veranker regionale samenwerking in het stelsel met een wettelijke opdracht, een landelijk dekkend netwerk en structurele bekostiging.
- **(Zij-)instroom:** zet in opleidingstrajecten de doelgroep centraal door een betere aansluiting van de opleiding op de doelgroep en de praktijk, door extra begeleiding en door integrale begeleiding van oriëntatie tot en met inductie.
- **Organisatie:** start voor regio en slagkracht een taskforce die de aanpak intensiveert vanuit een gezamenlijke visie en aanpak.
- **Onderbelichte onderwerpen:** geef meer aandacht aan zaken als het betrekken van de beroepsgroep,

'Er is een tendens om lastige beleidsissues maar naar de regio te gooien met een zak geld erbij'

het sluipende tekort aan schoolleiders, een gerichte aanpak van kwetsbare leerlingen, het tegengaan van uitstroom en een aanpak voor tekortvakken in het vo.

REGIONAAL

Duurzame (regionale) samenwerking tussen onderwijspartijen is een van de speerpunten van Van Vroonhoven. "Terecht", is het commentaar van Marc van der Meer. "Er is een landelijke tendens om lastige beleidsissues maar naar de regio te gooien met een zak geld erbij: lost u het maar op in Twente, Amsterdam of Lelystad. Je moet de samenwerking tussen scholen, uitzendbureaus, opleidingen en bedrijven dan wel procedureel kaderen en zorgen voor gevalideerde en reproduceerbare werkwijzen. Dat je weet hoe dat werkt, 'samen opleiden in de school'. Wat voor investeringen vraagt dat? Want eerlijk gezegd is het nu een slag in de lucht." ➔

Bij die observatie sluit Marius Bilkes zich aan. Hij is mede-initiatiefnemer van het expertisecentrum Hybride Docent en projectleider van het regionaal loket Leiden en Duinen Bollenstreek. Dat is een van de regio's die een RAP-subsidie van OCW hebben gekregen. "Wij zetten in op het aantrekken, opleiden en begeleiden van nieuwe doelgroepen: zij-instromers, hybride docenten. De valkuil is dat regio's het wiel gaan uitvinden. Er is al veel geld gegaan naar zij-instromers zonder dat onderzocht is wat dat oplevert en of het zo werkt. Dus het is mooi dat we nu via regionale samenwerking en kennisdeling (via Voion) de nieuwe doelgroepen zo goed mogelijk op de scholen kunnen inzetten." Het ministerie heeft voor 2020-2021 aan 26 regio's subsidie toegekend in het vo.

BEGELEIDING

"Wij zorgen voor begeleiding op drie momenten", vervolgt Bilkes. "Het begint al tijdens de oriëntatiefase van kandidaten. Dan is er veel aandacht en maatwerk nodig, want aanmelders weten vaak nog niets over het beroep. Dit voorjaar vielen schoolbezoekdagen uit vanwege corona, een echte strop. Het tweede moment is het contact met de scholen: wat is hun vraag, hoe maken we een match? En tot slot krijgen degenen die aan een school gekoppeld zijn, extra begeleiding, bovenop de standaardbegeleiding die scholen aan nieuwe collega's geven. Het regionale loket organiseert extra coaching, co-teaching (samen met een collega lesgeven), en een teach the teacher-training voor begeleiding van zij-instromers."

In de regio zijn via het loket in september twintig mensen op scholen begonnen. "Zij zijn door de trechter gekomen", zegt HR-adviseur Mandy Hage-Koster, ook lid van de werkgroep. "We begonnen op 11 maart met een informatieavond voor honderdvijftig belangstellenden. Het was een grote uitdaging, nog groter doordat alles vervolgens digitaal moest, ook vanuit de betrokken lerarenopleidingen. Wij monitoren nu hoe het gaat en wat de gestarte zij-instromers nog nodig hebben. Binnenkort weten we meer en kunnen we als het moet bijsturen. Aan begeleiding, ook vanuit de scholen, ontbreekt het in elk geval niet!"

Jammer is wel dat een deel van de starters pas in februari met hun opleiding kan beginnen. De stroomlijning tussen traject en lerarenopleiding kan beter, precies zoals Merel van Vroonhoven adviseert. "Dat wachten is totaal niet logisch", zegt Bilkes. "We moeten veel meer maatwerk faciliteren. De aanpak in deze regio is breder dan alleen het loket. Er wordt bijvoorbeeld ook nagedacht over het behoud van leerkrachten en versterking van hrm. Nog een spoor dat we onderzoeken is het anders organiseren van het onderwijs, dus met andere rollen voor personeel."

CORONA

"De arbeidsmarkt staat op zijn kop door corona", stelt Bilkes. "Er zijn docenten die blijven zitten terwijl ze

anders misschien zouden vertrekken. Tegelijkertijd is het aanbod nu veel groter. Dat betekent dat voor het onderwijs duidelijk de vraag gesteld moet worden: wie hebben we nu en straks nodig? En: hoe kunnen scholen hun vraag beter focussen op zij-instromers? Ze zullen moeten afstappen van het enige jaarlijkse instroommoment in april." Ruud van der Aa, onderzoekscoördinator bij Voion, schetst in zijn blog *Leraarschap in tijden van crisis* vier hypothesen over corona en de arbeidsmarkt: 1) door de verwachte recessie zullen leraren minder snel een baan buiten het onderwijs zoeken; 2) de belangstelling vanuit andere sectoren voor een baan in het onderwijs zal toenemen; 3) de belangstelling onder jongeren voor een lerarenopleiding zal toenemen, bij gebrek aan keuzealternatieven op de arbeidsmarkt en 4) afstandsonderwijs biedt mogelijkheden om lerarentekorten in structurele tekortvakken te verminderen door het onderwijs anders te organiseren. Marc van der Meer onderschrijft deze hypothesen, al blijft het afwachten hoe het ministerie straks gaat investeren. "Corona biedt kansen voor het onderwijs, omdat de sector nu aantrekkelijker wordt gevonden. En ja, er zal meer zij-instroom komen. Voordat je gaat opleiden, zul je het potentieel moeten verkennen en screenen. Het

'Corona biedt kansen voor het onderwijs, omdat de sector nu aantrekkelijker wordt gevonden'

'De valkuil is dat regio's allemaal zelf het wiel gaan uitvinden'

'Per schoolvak verschillen de tekorten en de recruitment- en loopbaanmogelijkheden'

wordt hoe dan ook niks zonder adequate en zorgvuldige begeleiding en inductie op het werk."

DIGITALISERING

Los van het lerarentekort wijst Van der Meer op de verandering van het beroep. "Corona geeft een enorme impuls aan de digitalisering van het onderwijs. Dat dwingt ons om daar organisatorische en inhoudelijke oplossingen voor te vinden. De andere werkwijze vraagt om een nieuwe pedagogische en didactische aanpak. Positief is dat bepaalde leerlingen meer gezien worden en zich makkelijker laten uitdagen, maar andere leerlingen verdwijnen van de radar. Alles bijeen levert het digitale lesaanbod een enorme bijdrage aan gepersonaliseerd leren. Ik denk dat per saldo het werken met nieuwe combinaties van online en offline leren aantrekkelijker wordt. Het is mogelijk meer in te spelen op cognitieve verschillen in een groep. Bovendien kun je in alle vakken de economische en gezondheids crisis aangrijpen als lesstof. Als de samenleving onder zo'n hoge spanning staat, dan is het onderwijs de beste plaats om deze thema's te bespreken."

DUURZAAM

Van der Meer vervolgt: "Het is interessant om te onderzoeken of we ook ná corona het onderwijs anders kunnen blijven organiseren, voorbij het jaarklassensysteem. En om te kijken: wat doet dat met de leraar? Zelf ben ik betrokken bij een onderzoek naar de om- en bijscholing van docenten 'produceren, installeren en energie' op het vmbo. Dat is een nauwelijks geziene wereld, terwijl het technisch vmbo maatschappelijk van grote betekenis is, voor jongeren zelf en voor de arbeidsmarkt. Maar in het onderwijs heerst

ARBEIDSMARKT EN TEKORTVAKKEN

Jaarlijks stelt CentERdata in opdracht van het ministerie van OCW ramingen op voor de arbeidsmarkt voor leraren in het po, vo en mbo. Het laatste rapport, uit december 2019, gaat uit van een neutraal conjunctuurscenario, maar dat was dus voor de coronacrisis. Het rapport meldt dat de daling van het aantal afgestudeerden van lerarenopleidingen (vanaf 2012) nog wel enige tijd zal doorzetten. De toenemende krapte verschilt per vak. In 2024 is sprake van een onvervulde vraag hoger dan 5 procent bij de vakken Duits, Frans, informatica, natuurkunde, scheikunde, wiskunde en klassieke talen. Als ook de onbevoegdheidspercentages worden meegenomen in de raming, zijn er bovendien tekorten bij de vakken Nederlands, economie, maatschappijleer, techniek en gezondheidszorg en welzijn. Bron: De toekomstige arbeidsmarkt voor onderwijspersoneel po, vo en mbo 2019-2029, CentERdata, Tilburg

veranderingsmoeheid. De docenten willen wel, maar toch niet, en bestuurders steunen het niet. In de landelijke aanpak van 'Sterk techniekonderwijs' is het lerarenvraagstuk feitelijk vergeten, of in ieder geval naar de regio gedelegeerd. Dat zie je terug in het ministeriële onderzoek naar de tekortvakken. Klassieke talen zit er wel bij, maar vmbo-techniek niet. Ik denk dat we duurzaam moeten investeren in het lerarenvraagstuk. We hebben een voorstel gedaan voor een associate degree-traject voor het technisch vmbo, maar het is stil gebleven in Den Haag. De taskforce die Merel van Vroonhoven voorstelt is een kortetermijnmaatregel, maar het gaat hier om fundamentele toekomstvragen."

VISIE

"Wat van Vroonhoven eigenlijk doet", zegt Marc van der Meer, "is het ministerie uitdagen om tot een visie te komen op het lerarentekort. Let wel, het gaat in de onderwijs-arbeidsmarkt om de arbeidsmarkten. Per vak (wiskunde, Duits, Nederlands) verschillen de tekorten en ook de recruitment- en loopbaanmogelijkheden. Je kunt dan ook de vraag stellen: zijn er misschien vakgebieden die overlappen, bijvoorbeeld in de bètadomeinen? Kun je de inzetbaarheid vergroten door combinatiebanen te maken? Dit vraagt ook van leerkrachten dat zij oplossingsgericht zijn. En dan kom je bij de bevoegdheidendiscussie: je moet onderscheid maken tussen bevoegdheid en bekwaamheid. Vanuit het perspectief van de arbeidsmarkt voor leraren vind ik dat we daar ruimhartiger in moeten zijn en met name de professionele normen en de basiskwaliteit van het docentschap moeten definiëren. Als het ministerie inziet dat er eigenlijk verschillende lerarenvraagstukken zijn, wordt ook duidelijk dat per vakgebied gekeken moet worden naar de verwachtingen en hoe we dat organiseren. En hoe een zij-instromer past binnen de cultuur van die vakgroep."

TASKFORCE

'Richt een taskforce met programmabureau en adviesgroep in, met heldere mandaten en kaders' zegt Van Vroonhoven. Van der Meer: "Hier helpt het om een vergelijking te maken met het ministerie van VWS. Die hebben nog gewoon een arbeidsmarktdirectie en een programma Werken in de Zorg met een Actie Leer Netwerk waarin veel geïnvesteerd wordt. Het ministerie van Onderwijs heeft zo'n directie niet meer. Het is toch opmerkelijk dat de zorgsectoren zulke toereikende middelen hebben om te kijken naar best practices, terwijl de onderwijssector die ontbeert. Vandaar mijn stelling dat we met een probleem in de hele publieke sector hebben te maken, waarvoor een gezamenlijke ontwikkelingsagenda op z'n plaats zou zijn." ◀

'Vanuit het perspectief van de arbeidsmarkt vind ik dat we ruimhartiger moeten zijn in de bevoegdheidendiscussie'

Pilot begeleidt docenten in maatwerktraject

Supersnel naar eerstegraads

Een nieuwe pilot van het Ichthus Lyceum in Driehuis en de Hogeschool Utrecht begeleidt docenten met een tweedegraads bevoegdheid als zij-instromer naar hun eerstegraads. Sneller dan gebruikelijk worden ze via maatwerk bijgeschoold. Dat is fijn voor de leraar én voor de school: 'Iedereen in de sectie heeft nu perspectief op een volgende stap.'

Maria de Voogd is schoolleider vwo op het Ichthus Lyceum in Driehuis. Net als veel andere scholen heeft het Ichthus een chronisch tekort aan leraren met een eerste-graads bevoegdheid. Noodgedwongen doen scholen in het vo regelmatig een beroep op commerciële bureaus: "Meestal voor invalklassen. Die bureaus rekenen hoge bemiddelingskosten. Dat moet slimmer kunnen, dachten wij. Bij ons op school lopen getalenteerde tweedegraders rond waarvan sommigen al in de bovenbouw lesgeven, maar die het niet zien zitten om een volledig eerstegraads traject te volgen. Daar hikken ze tegenaan."

VERKORT TRAJECT

De Voogd zocht in januari 2020 contact met Ruud Duvekot van de Hogeschool Utrecht, werkzaam als hoofd-docent Valideren bij het Bureau Assessment & Validering (BA&V). Duvekot houdt zich dagelijks bezig met 'alles wat met valideren van eerder leren te maken heeft'. Vroeger heette dit EVC: Erkennen van eerder Verworven Competenties. "Bij het Bureau Assessment & Validering doen we assessments bij mensen die al onderwijservaring hebben. Zij kunnen mogelijk een versneld of verkort traject krijgen. Onze grootste doelgroep zijn zij-instromers die onbevoegd in het onderwijs werken. Dat zijn op dit moment alleen mensen die een tweedegraads bevoegdheid willen halen. Assessments voor zij-instromers die een

eerstegraads bevoegdheid willen halen, werden tot voor kort alleen door de universiteiten uitgevoerd. Omdat er echter verschillen zijn tussen de manieren waarop hogescholen en universiteiten hun onderwijsbevoegdheden programmatisch invullen, vond ik het interessant om ook als hogeschool 'eerstegraders te gaan bedienen'. Terwijl ik daarmee bezig was, werd ik benaderd door Maria. Dat versnelde het proces enorm." Voor het Bureau Assessment & Validering was de stap niet eens zo groot, vertelt Duvekot. "Onze hogeschool heeft tien eerstegraadsopleidingen. En assessment is onze kernactiviteit."

NIEUWE ROUTE

Met de pilot hebben Duvekot en De Voogd een verkorte route gevonden in het bestaande woud van onderwijs- en opleidingswetgeving. Normaal gesproken kun

De zij-instroomtrajecten voor eerste- en tweedegraders zijn officieel scholingstrajecten, geen onderwijstrajecten

je in Nederland bij een hogeschool namelijk niet aan een eerstegraadstraject beginnen zonder een tweedegraadsbevoegdheid.

De zij-instroomtrajecten voor eerste- en tweedegraders zijn officieel scholingstrajecten, vertelt Duvekot. "Het is dus geen onderwijs. Een zij-instromer behaalt ook geen diploma, maar een bevoegdheid. Doordat het om scholing gaat, hebben we niet zo veel last van allerlei onderwijswetgeving." Officieel hoeft er bij dit traject zelfs geen examencommissie betrokken te zijn. "Dat hebben wij trouwens wel gedaan. Omdat we de zij-instromers dan ook echt met vertrouwen die bevoegdheid kunnen geven." Voor het eerstegraads zij-instroomtraject moet een docent een bachelor hebben en daarnaast onbevoegd als eerste-grader voor de klas staan. Dat lijkt op het tweedegraads zij-instroomtraject, waarvoor je ook een bachelor moet hebben en onbevoegd moet werken als tweedegrader. Een master is dus niet nodig.

Voor het eerstegraads zij-instroomtraject moet een docent een bachelor hebben en daarnaast onbevoegd als eerstegrader voor de klas staan

De kandidaten van de pilot hadden wel een onderzoeksmaster afgerond. Daarmee kwamen zij in aanmerking voor een vrijstelling voor het onderzoeksgedeelte in het programma. In die vrijgekomen ruimte kunnen zij meer aandacht besteden aan het vakinhoudelijke programma, waardoor zij sneller hun eerstegraads bevoegdheid halen. De Hogeschool Utrecht onderscheidt twee doelgroepen, vertelt Duvekot. "In de pilot met het Ichthus Lyceum

‘Met dit verkorte traject kunnen we docenten met een tweedegraads bevoegdheid vrijwel meteen inzetten in de bovenbouw’

MEER WETEN OVER DEZE PILOT?

U kunt hiervoor terecht bij **Nienke Wirtz**, Projectleider Samen opleiden en professionaliseren. Mail naar nienkewirtz@vo-raad.nl

hadden de kandidaten al een tweedegraads bevoegdheid in het vak waarin ze eerstegraads willen worden en een master in een andere studie. Maar we hebben met andere scholen inmiddels ook een pilot gedaan met mensen die geen tweedegraads bevoegdheid hebben. Die hebben wel een bachelor en werken in het eerstegraadsgebied. Daarom hebben ze ook recht op een zij-instroomsubsidie. Die groep wordt door de universiteiten niet bediend, want voor de trajecten daar moet je al een gerelateerde vakmaster hebben. Dat is zonde, want voor het ministerie is het geen probleem dat iemand met een bachelor journalistiek een eerstegraads bevoegdheid Nederlands haalt, mits iemand maar opleidbaar is naar een bevoegdheid in maximaal twee jaar.”

SUBSIDIE

De zij-instroomtrajecten voor eerste- en tweedegraders worden door het ministerie gefinancierd. Vo-scholen krijgen 20.000 euro voor een zij-instroomtraject dat maximaal twee jaar duurt, inclusief begeleiding op de werkplek, eventuele vervanging en een intake-assessment. Dat geldt ook voor deze pilot. Duvekot: “Het is een sectorgerichte subsidie die scholen helpt bij het bevoegd krijgen van onbevoegde docenten die ze graag willen

houden. Dat is belangrijk, want de inspectie ziet erop toe dat zij niet te lang onbevoegd voor de klas staan. Voor werkgevers is dit denk ik daarom een aantrekkelijke pilot.” Ook voor zij-instromers is de pilot interessant: “Wat houdt je tegen om in een zij-instroomtraject gebruik te maken van wat je aantoonbaar al gepresteerd hebt, zowel op het gebied van werkervaring als van kennis?”

DENKNIVEAU

De eerste twee deelnemers aan de pilot zijn twee docenten Nederlands die een tweedegraadsbevoegdheid Nederlands hebben en daarnaast ook een master in een ander vak (zie kader). Qua manier van lesgeven en gelet op hun onderzoeksvaardigheden zouden ze prima in de bovenbouw passen, vindt schoolleider De Voogd: “Zij hebben duidelijk een wetenschappelijk denkniveau. Mijn inschatting was dat zij beiden te goed gekwalificeerd om nog een heel eerstegraadstraject te moeten doen. Zonder deze pilot had dat wel moeten.”

Duvekot licht toe: “Normaliter duurt het opstarten van het traject zo’n drie maanden. De kandidaat heeft vier weken om een portfolio te maken, dat door twee assessoren wordt beoordeeld. Daar zit ook een lesvideo bij. In die tijd vindt bovendien een lesbezoek plaats, waarbij twee assessoren achterin de klas zitten om een les te bekijken, en vindt er een interview plaats. Samen vormt dit het geschiktheidsonderzoek. Daaruit moet blijken dat iemand in maximaal twee jaar opleidbaar is; dat is een eis voor de subsidie. Als dat het geval blijkt te zijn, gaan we een scholingsovereenkomst aan, ondertekend door hogeschool, docent en school, en wordt het maatwerktraject opgestart. Dit is de fase waarin we nu met de pilot zijn beland.” Door corona liep de pilot vertraging op, omdat het maken van de benodigde lesvideo’s niet door kon gaan.

‘Voor het ministerie is het geen probleem dat iemand met een bachelor journalistiek een eerstegraads bevoegdheid Nederlands haalt’

Er waren immers geen lessen. De lesvideo’s zijn uiteindelijk in juni gemaakt, toen er in de laatste weken voor de zomervakantie weer leerlingen op het Ichthus waren.

ONTWIKKELINGSGERICHT

In de pilot wordt op een ontwikkelingsgerichte manier naar docenten gekeken. Heel fijn, vindt schoolleider De Voogd: “Dat wil toch iedereen? In het onderwijs bekijken we het leerproces van leerlingen ook steeds meer op die manier. Het gaat om vertrouwen, gecombineerd met hoge verwachtingen en feedback op het leerproces. Het is fijn als dat ook voor docenten geldt. Dat we niet kijken naar beperkingen, maar naar wat er mogelijk is.” Duvekot: “Bij ons is de fles halfvol. Bij het geschiktheidsonderzoek kijken we wat mensen nog nodig hebben om de eindstreep te behalen. Wat hebben ze al in huis aan kennis en kunde? Volg je een opleiding vanaf het begin, dan moet je in principe alles doen.”

TREKKENDE SCHOORSTEEN

De Voogd wil met dit traject op haar school ‘een trekkende schoorsteen’ maken. “Als het om het lerarentekort gaat, hoor je altijd twee dingen: er moet een zak met geld van de overheid bij en er moeten meer mensen leraar worden. Dat vind ik ook, maar ik wil daarnaast kijken wat we zelf kunnen doen.”

“In onze sectie Nederlands zagen we dat we door de inhuur van tijdelijke docenten via commerciële bureaus het perspectief voor onze vaste docenten verslechterden. Dat doet pijn. Daarnaast is het natuurlijk een dure oplossing. Met dit verkorte traject kunnen we docenten met een tweedegraads bevoegdheid vrijwel meteen inzetten in de bovenbouw, uiteraard wel met coaching binnen de school. Dan ontstaat weer ruimte in de onderbouw, waar wij nu bijvoorbeeld weer nieuwe zij-instromers uit het bedrijfsleven en de journalistiek hebben benoemd. Zo houdt iedereen in de sectie perspectief op een volgende stap. Dat lijkt me een hele gezonde prikkel voor de ontwikkeling van de sectie én van de school. Zo maken we als werkgever het onderwijs aantrekkelijker. Dat is noodzakelijk. Het lerarentekort gaat mij echt aan het hart. Deze manier van strategisch hrm kan scholen helpen om hun docenten te boeien en te binden. Tegelijk verkleinen we daarmee het tekort aan docenten in het eerstegraadsgebied. Op iedere school loopt wel een aantal tweedegraders rond voor wie dit traject aantrekkelijk is.”

GEEN MAKKIE

De pilot is bewust klein begonnen, vertelt De Voogd: “Eerst maar eens kijken waar we tegenaan lopen en wat

de kinderziekten zijn. We kijken op beperkte schaal hoe we mee kunnen bouwen aan de kennis over bevoegdheden. Het is in die zin een grassrootsproject.” Wat is het belangrijkste leerpunt tot nu toe? Duvekot: “De verwachting bij de kandidaten was misschien te veel ‘dat doe ik wel even’. Tweederde van de master bestaat bij ons bijvoorbeeld uit vakkennis. Dat komt doordat er een verschil is tussen een master aan de universiteit en een master aan de hogeschool. Bij de universiteit is de eerstegraadsopleiding gefocust op generieke vakbekwaamheden, pedagogisch en didactisch, omdat deelnemers al met een enorme kennisbagage binnenkomen. Zij hebben bijvoorbeeld al een master Nederlands. Bij ons moet je om in te stromen bij een master een tweedegraads bevoegdheid hebben. Dan heb je al veel pedagogisch-didactische ervaring. Daarom besteden wij juist veel aandacht aan vakkennis. Dat kan lastig zijn voor iemand met een master in een heel ander vak. Maar ja, we geven nu eenmaal wel een eerstegraadsbevoegdheid af.”

KADERS OPREKKEN

Op het Ichthus zijn inmiddels meer collega’s enthousiast geworden, vertelt De Voogd: “Er hebben zich al nieuwe geïnteresseerden bij mij gemeld, bijvoorbeeld uit de sectie wiskunde. Daar ben ik blij mee, want ook dat is een enorm tekortvak in het eerstegraadsgebied.” Bij het opstarten van de pilot heeft De Voogd gemerkt dat de ruimte voor nieuwe initiatieven groter is dan veel mensen in het onderwijs denken: “Ik vind het leuk om de kaders wat op te rekken en te kijken wat er kan. In Ruud Duvekot trof ik een enthousiaste partner die ook op die manier kijkt. Het is zo motiverend dat de hogeschool bereid is om te kijken naar de mogelijkheden! Zo’n mindset kan het onderwijsveld echt verder helpen.”

‘ZONDER DEZE PILOT WAS IK ER NIET AAN BEGONNEN’

In de pilot van het Ichthus Lyceum en de Hogeschool Utrecht halen op dit moment twee docenten via een zij-instroomtraject hun eerstegraads bevoegdheid. Anja Schoots is een van hen. Zij geeft Nederlands en bezit twee masters, Leren en Innoveren en Educational Needs: “Ik heb jarenlang in het bedrijfsleven gewerkt als opleider van volwassenen op het gebied van persoonlijke effectiviteit. Voor de klas staan was een langgekoesterde wens. Ik heb me omgeschoold naar leraar basisonderwijs en heb daar tien jaar lesgegeven. Toen ik toe was aan een nieuwe uitdaging heb ik de lerarenopleiding Nederlands gevolgd en ben op het Ichthus Lyceum gaan werken. Nu, na vijf jaar, wilde ik weer een volgende stap zetten. Er is een tekort aan eerstegraads docenten, ook bij ons op school, en voor mij is dit een interessant traject omdat er maatwerk wordt geboden. Er wordt echt gekeken naar de competenties en ervaring die ik al heb. Zonder deze pilot zou ik niet aan een eerstegraadsopleiding zijn begonnen. Ik doe een PhD-opleiding en houd erg van leren, maar er moet wel iets nieuws aangeboden worden. Ik wil mijn kennis verdiepen en niet mijn tijd verspillen met dingen die ik al weet.”

HET GEBOUW

Tekst: Martijn de Graaff • Fotografie: Dirk Kreijkamp

Heeft u ook een bijzonder gebouw, laat het ons weten: redactie@vo-raad.nl

Het schoolgebouw staat in het centrum van Castricum

'Docenten hangen sheets in de kerkzaal, dan kunnen andere docenten daarop voortborduren. Bijvoorbeeld over Aristoteles bij Science, wiskunde en taal'

IN HET KORT:

School: Supreme College **Plaats:** Castricum **Aantal leerlingen:** 16 (in oktober 2020), maximaal 200 **Directeuren:** Tanja Grotenhuis (afdelingsleider Bonhoeffercollege, Nederlandse leerlingen), René Wellen (conrector Jac. P. Thijsse College, buitenlandse leerlingen) en Petra van Dok (conrector Jac. P. Thijsse College, Nederlandse leerlingen) **Bouwjaar:** 1955 **Architect:** H. Eldering **Bijzonderheden:** Supreme College is een samenwerking van het Jac. P. Thijsse College en het Bonhoeffercollege. Leerlingen volgen zowel het vwo als het Middle Years Programme van het International Baccalaureate.

'Om te zorgen voor een prettige onderwijsomgeving hebben we gezorgd voor meer licht. En voor kleur op de muren'

'We hebben op de eerste schooldag tegen de leerlingen gezegd: het moet jullie school worden. Richt het maar in zoals jullie willen'

Geloven in beter onderwijs

Tanja Grotenhuis: "Toen het kerkbestuur de protestantse Maranathakerk ging sluiten, hebben burgemeester en wethouders de locatie aangekocht. Zij wilden vooral de publieke functie behouden. Wij wilden voor het Supreme College een locatie bij het station, om ook leerlingen uit andere steden te trekken. De kerk staat midden in het centrum én naast het station. Dat was dus voor beide partijen winst.

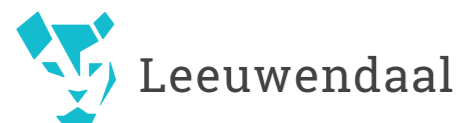
Het was hard werken om alles klaar te krijgen voor de eerste schooldag. Drie maanden geleden konden we pas het pand in. We hebben een nieuwe vloer laten leggen en de kerkzaal en verschillende ruimtes onder handen genomen. De dag voor de start van het nieuwe schooljaar was alles klaar. Het was een intensieve tijd, maar we zijn erg trots op wat we nu hebben.

Met het Supreme College bieden we het beste van twee werelden: de kwaliteit en de kennis van het Nederlandse vwo gecombineerd met de creativiteit en de wereldoriëntatie van het Middle Years Programme. Ons rooster is totaal anders dan dat van reguliere scholen. We werken met dagdelen: op maandagochtend krijgen de leerlingen bijvoorbeeld drie uur Engels, op dinsdagochtend science. Op deze manier kunnen we de diepte in gaan en met verschillende onderwijsvormen werken. Daarom is het mooi dat we een eigen gebouw hebben. Het onderwijs vindt nu vooral in de oude kerkzaal plaats. Daar passen we de opstelling aan op wat we nodig hebben. We gebruiken het gebouw en de omgeving zoveel mogelijk bij de lessen. We zijn nu zeven weken bezig, en iedereen – docenten, leerlingen en ouders – is nog steeds erg enthousiast.

Delen van het pand verhuren we, onder meer aan een energietransitiegroep. Zij willen lessen gaan geven over duurzaamheid en de leerlingen betrekken bij maatregelen om het gebouw energie-neutraler te maken."

Dit is een topteam. Alle neuzen dezelfde kant uit? Dacht het niet. In een topteam benut ieder zoveel mogelijk z'n kwaliteiten die energie schenken in plaats van kosten. Er is een ideale mix van competenties, talenten en drijfveren die elkaar versterken. Eensgezindheid, maar geen eenvormigheid. De doelen zijn uiterst concreet en de leider verstaat de kunst van het 'loshouden'. Hij delegeert resultaatverantwoordelijkheid en stuurt op regelruimte en interactie. En het team levert. Ga daar maar gerust van uit.

Leeuwendaal

- ▶ Ontwikkelen
- ▶ Organiseren
- ▶ Versterken

COLUMN

Fotografie: Goffe Struiksma

Goede details

Aangezien de personeelskamer ook in de frontlinie ligt en de wekelijkse borrel dus niet kan plaatsvinden, zocht ik mijn heil die middag op een terras aan de Heemraadsingel, alleen en op veilige afstand van al die anderen die ook nog de laatste zonnige vrijdag van het jaar wilden meemaken.

Halverwege mijn glas keek ik op uit mijn krant en zag ik op een van de bankjes aan de overzijde van de straat drie jongens van een jaar of zeventien bezig met wat sommige jongens van die leeftijd doen als ze vrij zijn: ze rookten een jointje. (Ik heb daar verder geen oordeel over, het waren zesdeklassers.) Een van de drie dacht ik te herkennen, maar ik twijfelde. Hij zat met zijn rug naar me toe en ik kon slechts af en toe de zijkant van zijn gezicht zien. Bovendien had ik hem pas een paar weken in de klas en was ik al blij dat ik inmiddels zijn naam wist. De twijfel verdween toen hij uit zijn rugtas een met water gevulde ijsstheefles toverde en een paar slokken nam. Deed-ie in de klas ook steeds. Flash forward naar een week later. Lokaal gevuld met zesdeklassers. Ik was het voorval alweer vergeten, tot die jongen de ijsstheefles tevoorschijn haalde. Ik memoreerde de vorige vrijdagmiddag (zonder hem te 'outen') en legde uit dat ik twijfelde of hij het was, tot ik die fles zag. "U ziet alle details, bent u detective of zo?", vroeg een andere jongen.

"Nee, schrijver." Ik dacht dat ik dat al verteld had, maar blijkbaar niet. Gevolg: veel vragen.

Ik vertellen. Over dat een goed detail meer zegt dan een uitvoerige persoonsbeschrijving (open deurtje, maar je moet het ooit voor het eerst horen...). Toen over mijn laatste boek. Waarom het 'De Hollandse droom' heet. En uiteindelijk de onvermijdelijke vraag hoe ik dat allemaal verzonnen kreeg. Nou, begon ik, niet alles is verzonnen. De uitgangspunten zijn altijd te herleiden naar de echte wereld, vaak mijn wereld. En ik vertelde over mijn overgrootvader en zijn oorlogsverleden, over de Marokkaanse achtergrond van mijn vrouw en hoe die mij ook beïnvloedt. En ten slotte over de zelfdoding van mijn broertje, een paar maanden na zijn dertigste verjaardag, inmiddels drie jaar geleden.

Ik zal niet beweren dat ik over dat laatste graag vertel, maar als ernaar gevraagd wordt, ga ik het niet uit de weg. Zeker niet met leerlingen. Dus ik vertellen. Dat is wat ik doe. Ik vertel veel over mezelf omdat ik weet en heb ervaren dat leerlingen je dan makkelijker vertrouwen, makkelijker dingen met je delen als ze dat willen. Grappige dingen, persoonlijke dingen, soms moeilijke dingen. Tussenstand: ik kreeg een muziektip. Een nummer van een Amazigh-zanger. Het meisje zei dat ik het echt moest luisteren omdat het over gemengde relaties ging. Dat vond ik lief. <

Martijn Simons

Schrijver en docent Nederlands aan het Erasmiaans Gymnasium

WERKGEVER

Tekst: Marguerite Irrgang • Fotografie: Dirk Kreijkamp

Sem (19) is assistent-schoolleider op het Eligant Lyceum

De jongste schoolleider van Nederland

Wie kunnen er beter meedenken over schoolontwikkeling dan jongeren? Een oud-leerling aannemen leek rector Arnold van Gessel van het Eligant Lyceum in Zutphen daarom een goed idee. In augustus 2020 kreeg de 19-jarige Sem van der Ree zijn tweede jaarcontract als assistent-schoolleider. 'Docenten lopen bij hem binnen als ze een probleem hebben.'

De oud-leerling: 'Ik voel me thuis in het team'

Sem van der Ree: "Nadat ik was geslaagd, hoopte ik dat de school mij zou vragen om te blijven meedenken over de onderwijsontwikkeling op het Eligant Lyceum. Als leerling heb ik ervoor gepleit dat leerlingen een stem kregen in de nieuwe school. Toen werd gevraagd of ik interesse had in een baan, was ik wel verrast. De keuze was eigenlijk snel gemaakt. Ik wilde een tussenjaar inlassen, maar had geen behoefte aan reizen of studeren in het buitenland. Dit past echt bij mij.

Het was fijn dat ik begon in een nieuw gebouw. Daardoor had ik niet het gevoel dat ik weer een jaar naar school ging. In het begin was het even wennen, want ik werk veel samen met oud-docenten. Daarin heb ik me heel open opgesteld en dat werkte goed. Een voordeel was dat we allemaal voor een nieuwe school gingen werken. Dit was voor iedereen een nieuwe kans of baan.

Nu voel ik me thuis in het team. Ik begin in de regel om acht uur, bij de teamdagstart. Ik hou me vooral bezig met de schoolleiding. Het tweede jaar is net gestart en gedurende het jaar worden dingen verbeterd. Met het bestuur hebben we laatst het e-mailsysteem voor de drie deelscholen vereenvoudigd. Docenten hadden soms meerdere e-mailadressen, doordat ze op meerdere scholen werken. Heel onhandig. Dat is nu veranderd, maar het was een heel proces.

Over mijn tweede jaarcontract heb ik lang getwijfeld. Ik vond het een enorme kans, maar miste ook mijn leeftijdsgenoten. Veel vrienden zijn na hun tussenjaar gaan studeren. Ik heb wel auditie gedaan voor de toneelschool, maar daar had ik me niet goed genoeg op voorbereid. Het is ook moeilijk kiezen, want er zijn nog meer interessante studies: bestuurskunde, politicologie of misschien wel onderwijskunde.

Sem van der Ree: 'Aan het eind van de dag denk ik: wat heb ik nou allemaal gedaan?'

Ik heb nu met mijn collega's en met mezelf afgesproken dat ik op onderzoek uit ga. Voor de kerstvakantie wil ik een keuze maken. Het is goed als ik ga studeren: dan ontmoet ik weer meer mensen van mijn leeftijd en daarmee doe je toch andere dingen. Al vind ik het ook fijn om te werken met mensen uit een andere leeftijdsgroep. En een studie is in deze tijd ook niet alles. Je ziet elkaar maar weinig en volgt online de lessen.

Een plan voor dit schooljaar heb ik niet echt. Vaak word ik meegenomen door de waan van de dag. Aan het eind van de dag denk ik: wat heb ik nou allemaal gedaan? Maar als ik op de dagen terugkijk, merk ik dat ik veel leer.

Ik vraag vaak om feedback en spar met mijn collega's en met Arnold. Hij heeft me veel vertrouwen en veel kansen gegeven. We hebben een goede band gekregen. Of ik dit in de toekomst ook wil doen? Eigenlijk kijk ik niet zo ver vooruit. Ik leef in het hier en nu. ➤

'Een voordeel was dat we allemaal voor een nieuwe school gingen werken'

De rector: 'Sem heeft een frisse blik'

Arnold van Gessel: "Sem van der Ree was al heel betrokken bij school toen hij nog als leerling op het Baudartius College zat. Toen het Baudartius en het Stedelijk vanwege de krimp in Zutphen samen verder wilden, is besloten een nieuwe school op te richten. Het Eligant Lyceum bestaat nu iets langer dan een jaar. Vorig jaar zijn we gestart met de eerste lichting leerlingen in de brugklas.

Bij de ontwikkeling van de school wilden we graag zoveel mogelijk expertise betrekken. Oud-leerlingen kunnen vaak goed aangeven wat wel en niet leerzaam was. Dat ze geen leerling meer zijn, maakt het makkelijker dingen om terug te geven. Sem viel me als leerling al op. Hij zat in de leerlingenraad en de medezeggenschapsraad. Toen hij een keer een bijeenkomst moest presenteren en leiden, deed hij dat op een heel natuurlijke manier: met flair, als een echte leider.

In eerste instantie was Sem's rol als assistent-schoonleider nog niet helemaal duidelijk, maar tijdens het ontwikkelen

van het nieuwe onderwijsconcept kreeg hij steeds meer taken en verantwoordelijkheden. We hebben de school in hoog tempo opgebouwd en Sem heeft zijn eigen rol gepakt. Hij is onderdeel van de schoolleiding van 'team Eligant' en zit elke dag bij het teamoverleg.

Bij zijn aanstelling wist ik natuurlijk niet hoe het zou uitpakken. Het had ook mis kunnen gaan. Daar waren we beiden heel open over: we zouden wel zien waartoe dit zou leiden. Gelukkig ging het van het begin af aan goed. Waarschijnlijk was het voor anderen even wennen, maar ik heb er weinig collega's over gehoord. Nu zie ik vooral dat docenten bij hem binnenlopen als ze een probleem hebben. Sem zorgt dan snel voor een oplossing.

Deze jongen heeft talent. Sem werkt zelfstandig, kan goed luisteren, lost snel problemen op en is analytisch sterk. Hij is heel open en gaat altijd het gesprek aan, ook als mensen iets niet prettig vinden. Daardoor is hij voor iedereen makkelijk benaderbaar. Hij heeft een frisse blik en kijkt vaak anders tegen dingen aan. Soms komt hij met simpele dingen, zoals het draaien van een muziekje tijdens ouderavonden om sfeer te creëren. Vaak gaat het veel verder.

Ik was blij toen hij ervoor koos een tweede jaar bij ons te werken. Wel heb ik hem 'gedwongen' na te denken over zijn vervolgstudie, want studeren is ook belangrijk. Hij is zich nu aan het beraden op zijn toekomst. Ik heb nog geen opvolger op het oog. Wel heb ik een oud-leerling van de havo een baan aangeboden. Hij wil naar de laboratoriumschool, maar zag op tegen het online onderwijs van dit moment. Het is een verlegen jongen, met weer heel andere kwaliteiten dan Sem. Hij ondersteunt nu de technisch onderwijsassistenten bij lessen als natuurkunde en scheikunde.

Achteraf gezien is de samenwerking met Sem nog beter verlopen dan ik had verwacht. Sem kijkt niet alleen met een frisse blik naar processen in de school, maar geeft ook tips en aanbevelingen voor de inrichting van processen op bestuursniveau. Het is fijn als een onafhankelijke geest daarnaar kijkt. Sem is iemand die om feedback vraagt en ook vragen stelt. Dat scherpt ook mijn denken. Door veel met Sem te sparren, word ik beter in mijn werk." <

'Het is fijn als een onafhankelijke geest kijkt naar de inrichting van processen'

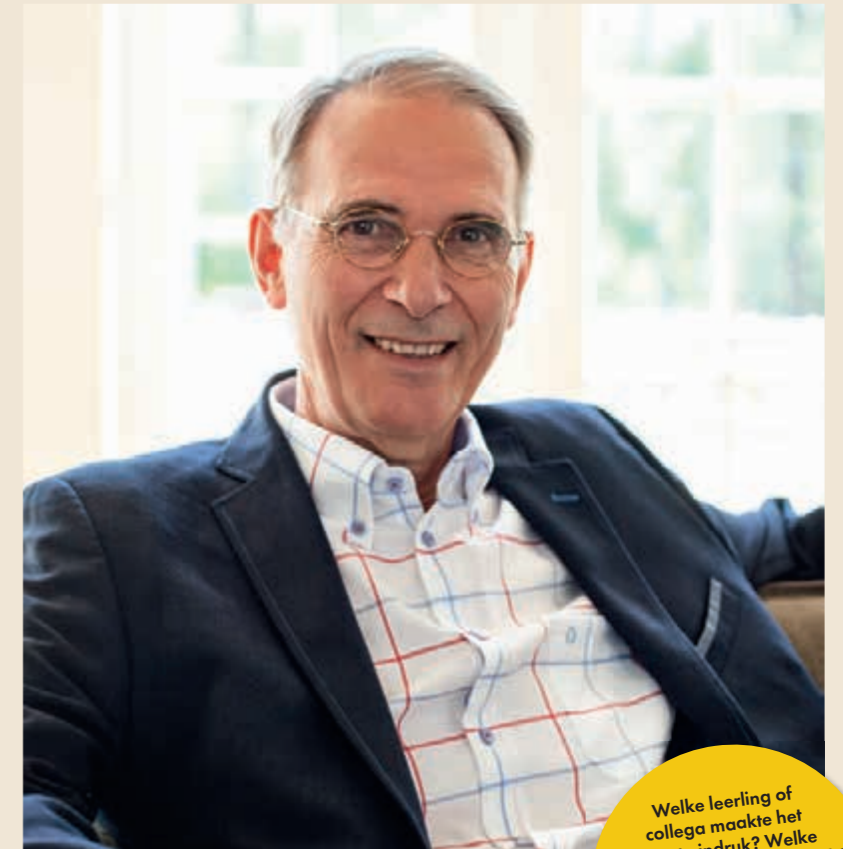
'Begaafde leerlingen worden niet naar vermogen uitgedaagd'

Dick van Hennik (71), neemt volgend jaar afscheid als voorzitter van de Vereniging Begaafdheidsprofiel scholen. Hij was bijna 23 jaar rector en bestuurder van het Dalton Voorburg.

"Er is mij veel bijgebleven wat me tot inzicht heeft gebracht dat begaafde kinderen niet in het onderwijs passen zoals wij dat hebben bedacht. In 1989 werkte ik als conrector van de brugklas op het Libanon Lyceum in Rotterdam en werd ik gevraagd mee te denken over een programma voor hoogbegaafde kinderen. We hadden van alles bedacht en nodigden ook Juanita Rebel van de Dr. Binetstichting uit. 'Zijn jullie nou helemaal gek?', zei ze toen ze van onze plannen hoorde. 'Je moet aan die kinderen zelf vragen wat ze willen onderzoeken.' Die uitspraak heb ik altijd onthouden. Ik realiseerde me toen voor het eerst dat wij niet voor die kinderen moeten denken, want dat kunnen ze zelf wel. Ons onderwijs is vooral gericht op het ondersteunen van zwakkere leerlingen. Begaafde leerlingen worden niet naar vermogen uitgedaagd. Ze worden voortdurend belemmerd in hun onderzoekende geest. Het was voor mij duidelijk dat het anders moest.

In 1991 kwam ik als rector terecht in het Daltononderwijs. Daar is voldoende ruimte voor kinderen om hun eigen ding te doen. Leerlingen die bepaalde lessen niet nodig hebben, moet je dat ook niet opleggen. Ze hebben een onderzoekende geest, maar willen wel graag weten waarom ze iets moeten leren. Onderwijs moet daarop ingericht worden. 'Julie kennen vast wel de leerling die in de tweede klas iets vraagt over een onderwerp uit de stof van het vijfde jaar', vertelde Rebel destijds. 'Dan moet je niet zeggen: dat komt nog wel, maar je moet die leerling het lesboek uit de vijfde klas geven.' Dan kan hij of zij op onderzoek uitgaan. Er zit zoveel potentie bij deze leerlingen, maar ook zoveel leed omdat die potentie niet erkend wordt. Ze komen op school en denken dat ze nu eindelijk iets gaan leren, maar krijgen dan allemaal dingen die ze al weten. Dat is frustrerend. Ze worden lastig gevonden en kruipen in hun schulp of gaan juist nog lastiger doen.

In de eerste jaren dat ik rector was op het Dalton in Voorburg, hebben we leerlingen uit het hele land ontvangen. Van Bloemendaal tot Eindhoven: mensen

'Ouders waren stomverbaasd als ze ontdekten dat er wel degelijk leven in hun kind zat'

gingen er zelfs voor verhuizen. Ze vonden erkenning bij ons. Ouders kwamen vaak met een enorm dossier mijn kamer binnen, behoorlijk gefrustreerd. Hun kind sjokte erachteraan voor het zoveelste gesprek. De ouders wilden dan uitleggen wat maakte dat hun kind hoogbegaafd was, maar dat geloofde ik allemaal wel. Ik ging juist met hun kind in gesprek. Meestal ging het om zo'n puberaal type, onderuithangend in de stoel, dat vooroverzittend eindigde, in een vrolijk gesprek met mij. De ouders waren stomverbaasd als ze ontdekten dat er wel degelijk leven in hun kind zat. Onze overheid verwacht van kinderen dat ze in het systeem passen. Mijn belangrijkste les luidt: het onderwijs is er voor de kinderen; de kinderen zijn er niet voor het systeem." <

Welke leerling of collega maakte het meeste indruk? Welke gebeurtenis is onvergetelijk? In deze serie vertellen schoolleiders, bestuurders en docenten over die ene persoon of gebeurtenis die hen altijd bij zal blijven.

Welke collega, leerling of gebeurtenis zult u nooit vergeten? Laat het ons weten via: redactie@vo-raad.nl

Samen tegen racisme

Op UniC in Utrecht startten leerlingen Donna en Britt voor de zomervakantie een project tegen racisme en discriminatie. De hele school deed mee, ook docenten en schoolleiding. Persoonlijke gevoelens werden vertaald in A4-posters en in de school kwamen grote banners te hangen, ontworpen door leerlingen.

DONNA HILHORST (18, LINKS) EN BRITT VAN DER HORST (17)

Britt: "Toen ik de beelden van de moord op George Floyd zag, wilde ik meedoen aan een demonstratie, maar dat vond mijn moeder niet goed in verband met corona. Toen heb ik met Donna bedacht hier in school aandacht aan te besteden. Ik vind het belangrijk dat de school een veilige plek is voor alle leerlingen en dat iedereen hetzelfde behandeld wordt." Donna: "Samen met docent Eva Meylink hebben we iedereen opgeroepen om in de mentorles een poster te maken. Die posters hebben we allemaal in de school opgehangen. Met de rector zijn we op het idee gekomen om ook twee banners te maken. Die kunnen immers langer blijven hangen. We waren heel blij dat ook daar veel inzendingen voor kwamen."

WILLEMIJN RUISSEN, DOCENT KUNST BEELDEND:

"Ik vind het superbelangrijk dat we ons op school uitspreken tegen racisme. Daarom besteed ik er in mijn lessen ook vaak aandacht aan. Op de foto zie je een van de stickers die ik al vóór dit project had ontworpen. Het is de bedoeling dat iedereen die er een plakt, in de gaten houdt wat ermee gebeurt: blijft de sticker zitten, of wordt er iets overheen geplakt of geschreven? Zo ga je als stickerplakker in dialoog met je omgeving. Er zijn inmiddels al tweeduizend stickers de hele wereld over gegaan."

IDARAYA CORNELISSEN (14)

"Samen met mijn vader en met een vriendin en haar vader ben ik naar een Black Lives Matter-demonstratie geweest in Utrecht. Het was leuk dat daar veel mensen waren, ik voelde me echt onderdeel van iets groters. Ik had ook een bord bij me met een vuist erop. Op mijn poster staat 'We can make a change', omdat ik denk dat verandering bij iedereen samen ligt. Daar moeten we met elkaar over spreken. Je kunt veel zelf doen, maar alleen samen kunnen we de dingen die fout zijn, fixen."

LEX VERHEESEN, DOCENT INFORMATICA:

"Ik verwoord graag een positief verhaal. Ik koos daarom voor 'Diversiteit geeft kracht', want alleen tégen racisme zijn is voor mij te negatief. We zijn op UniC een inclusieve gemeenschap. Zo is er bij ons altijd veel aandacht voor seksuele diversiteit. Onze Gay-Straight-Alliance (GSA) organiseert bijvoorbeeld Paarse vrijdag, Coming Out Day en de GSA-week. Andere vormen van diversiteit kunnen bij ons op school nog wel explicieter aandacht krijgen. Daarom doe ik hier graag aan mee."

OUMAIMA AMBARI (14)

"Op mijn tekening staat een zwarte vuist met daaromheen uitspraken die mensen gebruiken in demonstraties over Black Lives Matter. Ook heb ik de namen opgeschreven van mensen die zonder reden zijn vermoord, omdat ik vind dat hun namen bekend moeten zijn. Samen met twee andere leerlingen zat ik in de jury die de tekeningen heeft uitgekozen die op de banners staan. Dat mocht ik doen omdat ik in de Gay-Straight-Alliance (GSA) zit. Ik ben daarin actief omdat ik vind dat iedereen zichzelf moet kunnen zijn, zonder gediscrimineerd of gepest te worden."

Bewuster met conflicten aan de slag

Hoe ga je als leidinggevende om met sluimerende spanning of openlijke conflicten op de werkvloer? Die vraag staat centraal in het nieuwste boek van Silvia Prins, psycholoog, coach en bemiddelaar in arbeidsrelaties. Ze biedt hierin een kader om de complexiteit van conflictsituaties te onderkennen én er op een constructieve manier mee om te gaan. Haar belangrijkste advies: herstel de verbinding die was verbroken.

Over conflicten en conflicthantering is in de loop der jaren het nodige geschreven en toch lukt het veel leidinggevendend nog niet te voorkomen dat sluimerende conflicten escaleren. Dat is althans de ervaring van Prins. De consequenties laten zich raden: van echte samenwerking is geen sprake meer, de sfeer verzuurt, het ziekteverzuim stijgt, klanten – lees: leerlingen en hun ouders – raken ontevreden en lopen weg of komen al niet eens meer. Leidinggevendend vormen een belangrijke schakel in het oppikken van signalen die (kunnen) wijzen op het ontstaan van conflicten; zij zitten als het ware ‘op de eerste rij’. Maar zij kijken vaak weg, aldus Prins; uit handelingsverlegenheid bijvoorbeeld. Dat is bijzonder jammer omdat leidinggevendend daarmee een unieke kans laten liggen om samen met hun medewerkers te bouwen aan een andere, meer professionele cultuur. Daarom wil Prins haar lezers toerusten met inzichten in de dynamiek van groepsconflicten en hen bewust maken van het potentieel van conflicten op langere termijn.

In deel I beschrijft zij wat er in een team gebeurt als het spannend wordt. Ook het proces van groepsontwikkeling en de basisthema's die daarin spelen, komen aan de orde. Deel II gaat over disfunctionele samenwerking. Prins presenteert daarin onder meer een nieuwe visie op agressie en hoe je hiermee op een functionele manier kunt omgaan. Deel III heeft de veelzeggende titel ‘De kleine oorlog op het werk’. Aan de hand van herkenbare voorbeelden laat zij zien welke patronen kunnen worden waargenomen bij milde spanning en hoe die kunnen uitgroeien tot pijnlijke situaties waarin de agressie toeneemt. Het hoofdstuk sluit, net als alle hoofdstukken, af met concrete tips om met dit soort situaties op een adequate manier om te gaan. Deel IV is het meest praktische deel van het boek. Het is opgebouwd uit drie zogenaamde ‘bewegingen’: naar jezelf kijken – zelfkennis in conflict –, naar je team kijken, en het begeleiden van een conflicthanteringsproces met je team. De vele casussen die Prins als illustratie in haar betoog heeft ingebouwd, zorgen voor een grote mate van toegankelijkheid én herkenbaarheid. Ook wie eerder kennismaakte met de theorieën van bijvoorbeeld Belbin, Lingsma of Lencioni, komt in dit boek nog voldoende nieuwe inzichten tegen. Bijvoorbeeld dat het belangrijk is het gesprek aan te gaan, balans te creëren tussen veiligheid en uitdaging en bovenal rust in het systeem te brengen. Wie het dertienstappenplan van Prins volgt, zal ontdekken dat in conflicten inderdaad een groot potentieel voor verandering schuilgaat.

Silvia Prins
Leidinggeven als het moeilijk is
Het potentieel in conflicten
ISBN 978 94 633 7264 0

Doe-het-zelf

Opnieuw een boek over persoonlijke ontwikkeling. Kanters bedoelt hiermee: sterker worden door je innerlijke kracht te vergroten en te gebruiken. Daarvoor heb je volgens hem niet per se professionele hulp nodig; je kunt het best zelf. Bijvoorbeeld door zijn boek te gebruiken, dat vooral bedoeld is als werkboek. Kanters heeft zijn boek opgezet als een raamwerk waarbinnen je kunt kiezen uit 75 onderwerpen. Onder het kopje ‘Zelf de baas zijn’ bijvoorbeeld vind je: emoties evalueren, prikkels kiezen, omgaan met situatie, grenzen stellen en je omgeving kiezen. Het is de bedoeling dat je daaruit kiest in welke onderwerpen jij je wilt verdiepen en dat je vervolgens aan de slag gaat.

Tiny Kanters
Persoonlijke ontwikkeling op maat
Word een ongelofelijk rijk mens
ISBN 978 94 627 2249 1

Liever lui

De veranderkundige literatuur is rijk aan niemendalletjes met pakkende titels. Daartoe lijkt ook dit boekje te behoren, maar pas op: dat is zeker niet het geval. Want onder hun heldere en humoristische betoog leggen de auteurs een stevige wetenschappelijke basis. Dat we flink last kunnen hebben van ons brein, weten we inmiddels wel, maar hoe kunnen we ons brein vóór ons laten werken? Die vraag beantwoorden zij in dit boek, dat overigens niet alleen gaat over veranderen, maar ook over communiceren, functioneren, leren, leidinggeven, innoveren en leven. Voor luie mensen.

Paul Smit & Ayca Szapora
Veranderen voor luie mensen
ISBN 978 90 003 7239 3

Happy office

Docenten die gelukkig zijn op school, presteren beter; dat is inmiddels wel bewezen. Het is dan ook belangrijk te zorgen voor een positieve werkcultuur. Het gaat daarbij met name over het gevoel betekenisvol werk te verrichten, voldoening en verbinding te ervaren en plezier te beleven aan wat je doet. In dit boek leggen de auteurs uit hoe je kunt werken aan zo'n cultuur. Ze doen dat aan de hand van relevante inzichten uit wetenschap en theorie én praktijkverhalen. Daarnaast voorziet het boek in waardevolle oefeningen en praktische tips.

* In de december-nieuwsbrief van VO-academie bespreken we het Handboek Werkgeluk.

Maartje Wolff & Fennande van der Meulen
Het happy office manifest
De vier pijlers van een positieve werkcultuur
ISBN 978 90 470 1390 7

Werkvormen & Bloom

In het Vlaamse onderwijs speelt de taxonomie van Bloom een belangrijke rol. 'Bloom' is een set van drie hiërarchische modellen die worden gebruikt om leerdoelen te classificeren in niveaus van complexiteit en specificiteit. De taxonomie wordt bij onze zuidereburen gebruikt als basis voor het uitschrijven van de nieuwe eindtermen en leerplannen. Hoewel dat in Nederland niet het geval is, kan dit boek ook voor onze onderwijsprofessionals een onmisbare inspiratiegids zijn. In ruim driehonderd pagina's wordt een indrukwekkend aantal werkvormen aangeboden, gerubriceerd per 'Bloom-niveau': herinneren, begrijpen, toepassen, analyseren, evalueren en creëren. Een set met inspiratiekaartjes completeert dit lijvige boek.

Eef Rombaut, Ingrid Molein & Tine Van Severen
De herziene taxonomie van Bloom in de klas
Een inspiratieboek voor de leraar
ISBN 978 94 633 7259 6

‘Ik begrijp nu beter wat er in de school gebeurt’

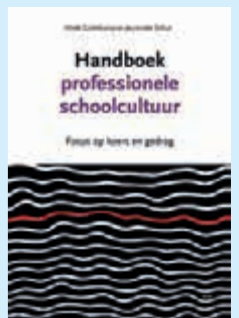
Astrid Buijs is rector van het Picasso Lyceum in Zoetermeer:

“Er wordt tegenwoordig veel gesproken over professionele schoolcultuur. Dit boek maakt goed duidelijk wat dat nu precies is en hoe je die kunt creëren. Dat is handig, want wat is eigenlijk professioneel gedrag? Het Handboek professionele schoolcultuur geeft aan dat professioneel gedrag altijd leidt tot het bereiken van de doelen van de school en dat het jouw eigen welbevinden en dat van anderen vergroot. Wij zijn op school ook bezig met professionele ruimte geven aan docenten. In dit boek wordt helder gemaakt dat je daarvoor moet beginnen met het scheppen van duidelijke kaders en het formuleren van een heldere koers. Het geeft ook praktische aanwijzingen voor hoe je tot die koers komt. Er staat zelfs een stappenplan in en voorbeelden van organisaties die zo'n plan hebben gevolgd, waarbij ook de rol van de schoolleider wordt beschreven. Daar houd ik wel van, dat is lekker concreet.

Het vorige schooljaar heeft op het Picasso in het teken gestaan van hoe je komt tot een gedragen koers. Samen hebben we gekeken naar welk gedrag daarbij hoort. Ik heb dit boek daarvoor gebruikt en het heeft me veel steun gegeven. Ik heb het inmiddels al enkele keren herlezen. Het helpt me echt om beter te begrijpen wat er in mijn school gebeurt.”

Mijn favoriet

Henk Galenkamp & Jeannette Schut
Handboek professionele schoolcultuur
ISBN 978 94 925 2500 0

WIE WERKT WAAR?

Deze 8 collega's veranderen van baan

→ **Ben van den Anker** is per 1 oktober de nieuwe rector van het Maurick College in Vught (OMO). Van den Anker was lid en plaatsvervangend voorzitter van de centrale directie van het Cande College in Duiven. Van den Anker volgt **Huub van der Linden** op, die met pensioen is gegaan. Van der Linden begon in 1980 op het Maurick College als docent natuurkunde. Na vijf jaar trad hij als conrector toe tot de directie en sinds 2007 was hij rector van de school.

→ Met ingang van 1 januari 2021 benoemt de raad van toezicht van OVO Fryslân-Noord **Folkert Bangma** als voorzitter van het College van Bestuur. Bangma is sinds 1 augustus 2015 lid van het College van Bestuur van OSG Piter Jelles en na de bestuurlijke fusie van OVO Fryslân-Noord. Samen met **Marja de Jonge**, die sinds 2012 bestuurder is van Stichting voor Openbaar

voortgezet Onderwijs in Noordwest-Friesland (scholen RSG Simon Vestdijk) en met ingang van de bestuurlijke fusie lid CvB van OVO Fryslân-Noord, vormt Bangma per 1 januari 2021 een tweehoofdig bestuur. Per 1 september 2021 zal De Jonge haar werkzaamheden als lid CvB beëindigen.

→ Het college van bestuur van het Meridiaan College in Amersfoort heeft per 15 oktober **Sylvia Berk** benoemd tot directeur van Mavo Muurhuizen. Zij was hiervoor werkzaam als schoolleider havo/atheneum en programmamanager Sterk Techniekonderwijs bij het Cals College in IJsselstein.

→ **Wim Blankers** heeft afscheid genomen van het Heerbeek College in Best (Voortgezet Onderwijs Best-Oirschot, VOBO) na een onderwijsloopbaan van 44 jaar. Blankers startte in 1976 als docent geschiedenis op

de R.K. Scholengemeenschap Best. Later werd dit het Heerbeek College.

→ **Dirk-Jan Dekker** wordt per 1 januari 2021 de nieuwe rector van Christelijk Gymnasium Beyers Naudé in Leeuwarden (CVO-NF). Dekker werkt sinds 2005 bij csg Bogerman in Sneek, eerst als docent en sinds enige tijd als afdelingsleider vwo-bovenbouw. Hij volgt **Bernadette Pelgrum** op, die de school aan het eind van dit kalenderjaar verlaat. Pelgrum gaat met vervroegd pensioen na veertien jaar voor Beyers Naudé te hebben gewerkt.

→ Met ingang van dit schooljaar is **Jeroen Klooster** de nieuwe rector van de Adriaan Roland Holtschool in Bergen (Stichting voor Voortgezet Vrijeschoolonderwijs Noord-Holland). Hij werkte als opleidingsmanager, locatiemanager en kwartiermaker bij het ROC Amsterdam.

Eindelijk een brede scholengemeenschap

Kees Laan (61) maakte in augustus de overstap van het Bertrand Russell College in Krommenie naar het Don Bosco College in Volendam. De krimp in Noord-Holland leidt ertoe dat Laan flink moet bezuinigen: 'Er ligt hier een pittige opdracht.'

Waarom deze overstap?

"Ik vind dat je als leidinggevende na vijf tot zeven jaar moet opstappen. In het begin krijg je veel voor elkaar, maar op een bepaald moment zie je dat er dingen zijn waarvoor jij niet de juiste persoon bent. Ik ben nu 61 en werkte vijf jaar op het Bertrand Russell, dus die overstap moest wel zo'n beetje nu. Maar ik wilde natuurlijk wel een interessante baan! Gelukkig klonk deze functie meteen aantrekkelijk. Ik heb nooit op een écht brede scholengemeenschap gewerkt, hoewel me dat altijd wel aansprak, vooral als het gaat om kansen-gelijkheid. En het Don Bosco gaat van vmbo-basis tot en met vwo."

Wat laat je achter?

"Een mooie school die op een aantal terreinen duidelijk voorloopt. Toen ik er kwam, had ik de opdracht meegekregen om een sprankelende school met een helder profiel neer te zetten. We hebben eerst de uitstraling van de school veranderd, bijvoorbeeld op de website. Maar de mensen die het werk doen, moesten ook een verandering doormaken. Voordeel was dat het al een heel digitale school was. Dit schooljaar start het flexibiliseringsplan waaraan ik heb meegewerkt. Daarin krijgen leerlingen flexitijd en kunnen secties autonoom beslissen wat ze met de extra tijd doen. Ik zou graag hebben gezien hoe dat in de praktijk werkt."

Waar ga je aan werken in je nieuwe baan?

"Er ligt hier een pittige opdracht. We gaan door krimp de komende jaren terug in leerlingenaantal en er moet flink bezuinigd worden. Dat is vervelend, maar er zijn ook kansen. Als de urgentie eenmaal wordt gezien, kun je met wat creativiteit ook

Mijn overstap

moderniseren en het onderwijs opnieuw vormgeven. Ik ben een groot voorstander van maatwerk, flexibilisering en digitaal onderwijs. Tijdens de lockdown heb ik mooie dingen zien gebeuren, die ons op het Don Bosco verder kunnen helpen. Mijn ervaringen op het Bertrand Russell komen goed van pas."

→ **Olga Onrust** is sinds augustus 2020 directeur van het Zuiderlicht College in Amsterdam (ZAAM). Zij werkte daarvoor als teamleider op deze school.

→ **Jacco Sloover** is per 1 oktober conrector/vervangend rector van het Rijswijks Lyceum en het Van Vredenburg College in Den Haag (VO Haaglanden). Hij werkte tot voor kort als conrector op het Montessori Lyceum Rotterdam.

→ **Ilse Top**, directeur-bestuurder van RSG Wolfsbos in Hoogeveen, heeft de school verlaten. Top werd op 1 juni 2018 aangesteld. Daarvoor was zij onder meer regiodirecteur van RSG de Borgen in Leek.

→ **Wiebe Wieling** neemt per 1 januari 2021 afscheid als voorzitter College van Bestuur van OVO Fryslân-Noord (scholen van OSG Piter Jelles en RSG Simon Vestdijk). Hij zal tot de zomer van 2021 nog een aantal werkzaamheden verrichten voor de organisatie. Daarna gaat hij met pensioen. Wieling is sinds 1 augustus 2009 voorzitter van het College van Bestuur van OSG Piter Jelles en met ingang van de bestuurlijke fusie per 1 januari 2020 van OVO Fryslân-Noord.

Advertentie

Op weg naar een goed rooster

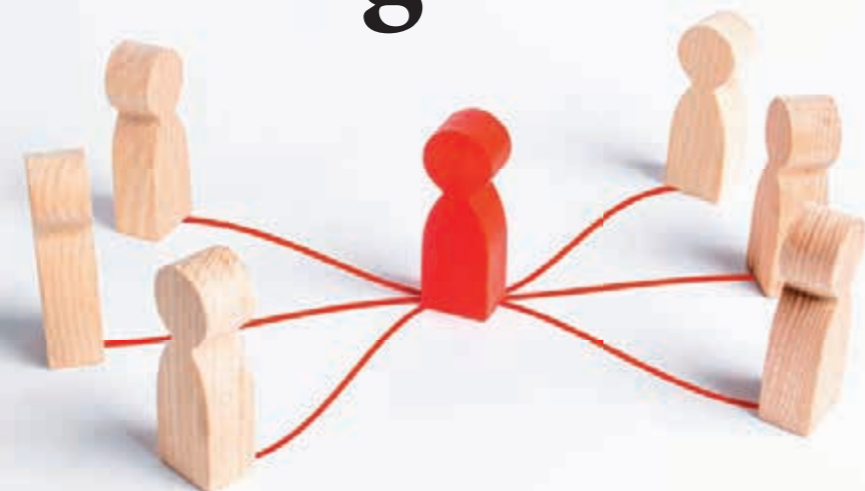
anna ontzorgt Beter Onderwijs

- 1 Stap 1: Kijk vooruit
- 2 Stap 2: Keuzepakketten
- 3 Stap 3: Prognoses
- 4 Stap 4: Lessenverdeling
- 5 Stap 5: Beschikbaarheid

Meer weten, of hulp nodig bij uw roostering? Neem contact op met Anna Ontzorgt: 085 0220 778 - info@annaontzorgt.nl

Pech bij plaatsing

Leden van de VO-raad kunnen met al hun vragen over onderwijs- en werkgeverszaken terecht bij de Helpdesk VO. Ditmaal een klacht naar aanleiding van een plaatsingsconflict. Een leerling is niet toegelaten op de school van haar voorkeur. En ook niet op die van haar tweede, derde, vierde en vijfde voorkeur. Handelen de schoolbesturen onrechtvaardig?

DE KWESTIE

Een moeder dient bij de Landelijke Klachtencommissie Onderwijs een klacht in omdat haar dochter niet is geplaatst op de school van haar voorkeur. In plaats daarvan is de leerling toegelaten op de school van haar zesde (!) voorkeur. Ouders en leerling vinden deze school niet passen bij het karakter en de persoonlijkheid van de leerling. Het schoolbestuur hanteert een lotings- en matchingsprocedure die is afgesproken tussen schoolbesturen in de stad waar de school is gevestigd. Dit is vastgelegd in de plaatselijke Kernprocedure Overstap PO-VO. Eerder heeft de school van de eerste voorkeur het bezwaar verworpen dat de moeder had aangekend tegen de beslissing de leerling niet toe te laten.

HET OORDEEL

Op grond van wet- en regelgeving besluit het bevoegd gezag over toelating van leerlingen. Besturen kunnen daar eigen beleid op formuleren. In dit geval is de eerdergenoemde kernprocedure leidraad. De klagster vindt deze procedure onrechtvaardig, maar de commissie concludeert dat deze op goede gronden tot stand is gekomen. Hoewel de uitkomst voor de leerling zeer teleurstellend is, is de commissie van mening dat er geen procedurele fouten zijn gemaakt.

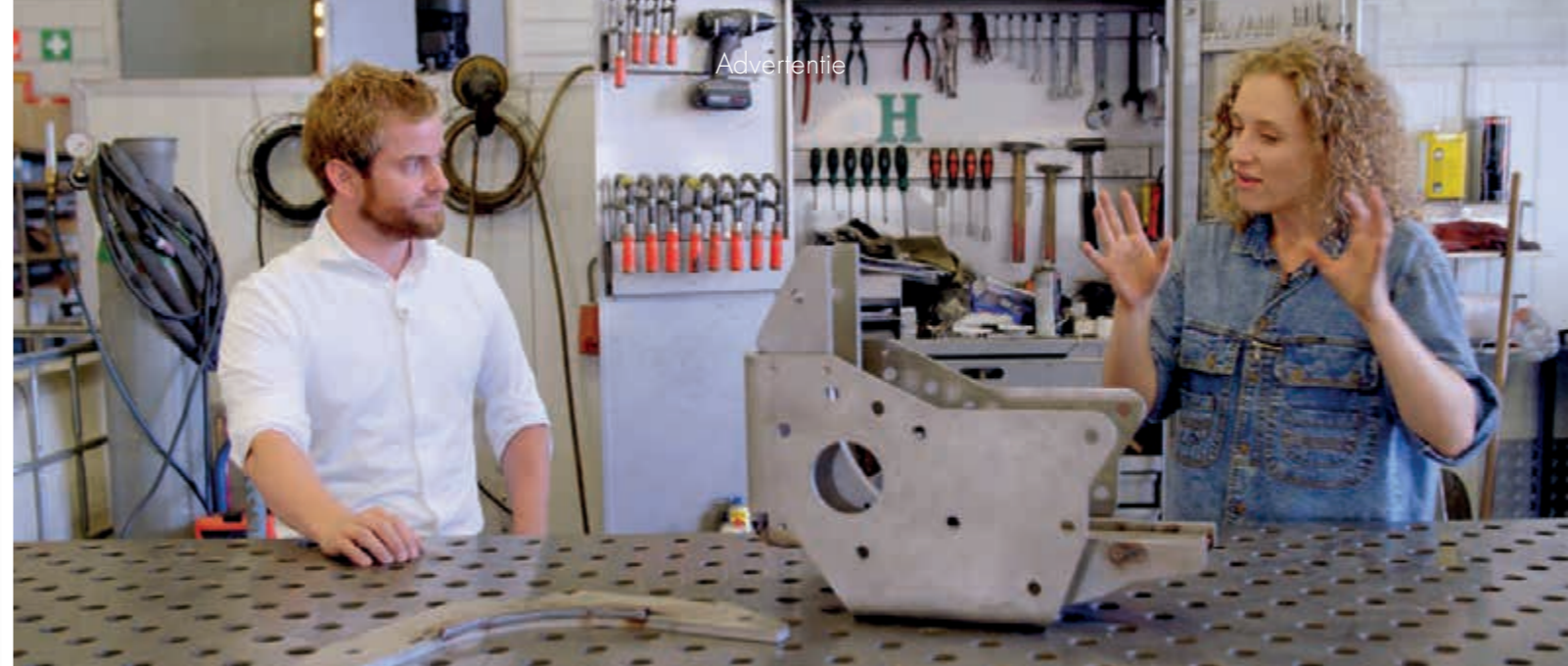
HET BEROEP

Een beroep dat de klagster doet op de hardheidsclausule in de kernprocedure is evenmin succesvol. Een hardheidsclausule biedt een oplossing bij onvoorziene omstandigheden waardoor een besluit zodanige nadelige gevolgen heeft dat een beroep op de clausule is gerechtvaardigd. Een schoolbestuur kan de hardheidsclausule niet alleen bij de start van de plaatsingsprocedure toepassen, maar in uitzonderlijke situaties ook tijdens de procedure. De redenen die de klagster voor dit beroep aandraagt (onder meer informatie over de school van de zesde voorkeur die de klagster via haar werk ter ore is gekomen) vinden bij de commissie echter geen gehoor. De commissie heeft de klacht dan ook ongegrond verklaard.

De volledige uitspraak vindt u bij www.onderwijsgeschillen.nl onder nummer 109283.

OOK EEN VRAAG?

Stel uw vragen over onderwijs- en werkgeverszaken bij de Helpdesk VO, via een online formulier op www.vo-raad.nl/helpdeskformulier.

Scholen en bedrijven brengen samen met Jet-Net & TechNet technologie tot leven

Met één druk op de knop een interactieve gastles over techniek

Leerlingen laten kennismaken met techniek was nog nooit zo eenvoudig. Jet-Net & TechNet introduceert een nieuwe reeks videogastlessen, speciaal voor de onderbouw van het vmbo. Met de interactieve gastles kunnen docenten met één druk op de knop bedrijven het klaslokaal in halen. Op elk gewenst moment en juist ook in de anderhalvemetersamenleving.

van Jet-Net & TechNet om leerlingen te laten kennismaken met techniek. Dat gebeurt al door bijvoorbeeld fysieke gastlessen en bedrijfsbezoeken – en het kan nu dus ook online. Voor vmbo-docenten en decanen betekent dat nog meer mogelijkheden én gemak: ze kunnen de videogastlessen en bijbehorende lesmaterialen gebruiken op elk moment dat ze uitkomt.

Een grote plaat roestvast staal die verandert in een onderdeel van de Ocean Cleanup van

‘We zetten de deuren open voor alle scholen in Nederland’

uitvinder Boyan Slat. Een kijkje in de keuken bij een modern metaalbedrijf: wat maken ze eigenlijk? Hoe doe ze dat? Met wat voor mensen? En interactieve opdrachten waarmee leerlingen leren over de metaalsector, duurzaamheid én zichzelf.

Meer gemak

Dat en nog veel meer vind je in de eerste video in een gloednieuwe reeks videogastlessen

Eerste gastles in een serie

De komende maanden zullen nog meer interactieve videogastlessen verschijnen voor de onderbouw van het vmbo, uit verschillende technische sectoren. Er is ook al een lesbrief en videogastles over installatietechniek en ‘energietransitie’; de set ‘mobiliteit’ volgt snel. Je vindt de video’s en de bijbehorende lesmaterialen op www.gastlessenzogeregeld.nl/lesmateriaal-VO.

WEET WAT JE EET

Hét gratis online lespakket van het Voedingscentrum

Weten jongeren wat gezond eten is? Wat duurzame keuzes zijn? En hoe ze moeten koken? Niet ieder kind krijgt kennis over voeding en voedselveerdigheden mee vanuit huis. En dat vinden wij jammer, want deze kennis helpt jongeren bij het ontwikkelen van een gezonde relatie met voeding. Nú leren wat goed eten is, daar heeft een kind de rest van het leven wat aan.

Meer dan duizend scholen

Om het lesgeven in voeding makkelijk te maken, heeft het Voedingscentrum gratis lesmaterialen. Docenten op duizenden scholen maakten er al gebruik van.

Gratis

'Weet wat je eet' is helemaal gratis! Je kunt er op jouw school onbeperkt gebruik van maken.

Thuis of in de klas

De lessen uit het lespakket zijn geschikt om zowel klassikaal te behandelen, als door leerlingen zelfstandig achter hun eigen computer uit te laten voeren.

Ga naar
www.wwje.nl

Wat biedt 'Weet wat je eet'?

- Met 10 online lessen (circa 30 minuten per les) over gezonde, duurzame en veilige voeding
- Kies zelf de lessen die je wilt behandelen
- Vraagt weinig voorbereiding
- Bekijk de voortgang van je leerlingen
- Draagt bij aan kerndoelen uit de doorlopende leerlijn voor de onderbouw vmbo, havo en vwo:
  - Mens & Natuur: kerndoelen 29, 30, 31, 34 en 35
  - Mens & Maatschappij: kerndoelen 42, 43 en 46
- Is ook geschikt voor de onderbouw mbo